

СТЕНОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ

од Јавната расправа Политиките за унапредување на животната средина во Република Македонија, одржана на 26 ноември 2009 година

Средбата се одржа во Собранието на Република Македонија, сала Борис Трајковски, со почеток во 10,12 часот.

Средбата ја отвори и ја водеше госпоѓа Радмила Шекеринска, претседател на Националниот совет за евроинтеграции на Република Македонија.

Радмила Шекеринска:

На почетокот само информација околу преводот. И денеска ќе има превод обезбеден од македонски како вообичаено и на албански и на германски и обратно така што кај секој од вас има по еден пар на микрофони и слушалки и ќе видите на првите три канали ќе го најдете јазикот кој што одговара.

Сакам да ве поздравам сите и да ви посакам добредојде на јавната расправа Политиките за унапредување на животната средина во Република Македонија организирана од Националниот совет за европски интеграции. Јас нема да должам но сакам да објаснам зошто ова е единствена јавна расправа која што ја држиме без да реферираме на еден закон. Вообичаено досега јавните расправи се концентрираа на еден закон од областа. Досега разговаравме за Законот за бесплатна правна помош, ќе разговараме за законите за авторски права, закони од областа на економијата, правниот, политичкиот систем и слично. И во принцип јавните расправи се однесуваа на конкретниот закон и конкретниот текст. Оваа година беа предвидени одреден број на закони од животната средина. Сметавме дека е добро наместо да се концентрираме на еден или неколку од нив да организираме јавна расправа која генерално ќе ја почне ЕУ дебатата посветена на темата "Заштита на животната средина".

И последниот извештај како и сите претходни извештаи на Европската комисија ни ја повторија познатата вистина за многумина од вас, но помалку позната вистина за многумина кои што се политичари, дел од медиумите или дел од граѓанскиот сектор, а тоа е дека животната средина е тема каде што Европската унија отиде најдалеку, но тоа значи тоа е тема каде што Македонија

ќе треба да најправи најмногу за да дојде на ниво на стандардите на Европската унија. На оваа тема претпоставувам дека нема да имаме никакви типично контраверзни политички прашања. Македонија не може да изгуби ако Европската унија од неа бара критериумите за заштита на животната средина да бидат високи. Тоа е добро за граѓаните на Македонија, тоа е добро за нивното здравје, тоа е добро дури и за македонската економија ако ја насочиме економијата во вистинскиот правец.

Меѓутоа точно е дека лесно е да се донесат законите, а многу тешко е да се најдат пари, средства и политичка волја за нивно спроведување. И се надевам дека и денешната дебата ќе помогне на луѓето кои што работат во Секторот почнувајќи од Владата и ресорното Министерство па се до оние кои што од вас кои што секојдневно се занимаваат или со локалните еколошки проблеми или со прашањата на екологија во целина ќе им помогнат прво да ја разбудиме јавноста да стане свесна за овие проблеми и, второ да се зголеми притисокот и да се изнајдат и пари и политичка волја за да овие еколошки стандарди станат не само мртва буква на хартија, мртва буква во македонските закони туку навистина да станат и македонска реалност.

Знам дека постои опасност дебатата да биде преширока, меѓутоа сметајте дека е ова само прва од дебатите на тема животна средина која што ќе ги организира Националниот совет и почнувајќи од 2010 година кога најверојатно ќе се донесат некој од законите кои оваа година не беа завршени дека во 2010 ќе имаме и многу повеќе дебати посветени конкретно на некоја од овие теми. Меѓутоа сметавме дека е добро да почнеме со една општа расправа да видиме каде е Македонија во моментот, да го искористиме извештајот на Европската комисија, да кажеме кои се плановите во Македонија, а претставниците на граѓанското општество, претставниците на невладините организации да не потсетат која е македонската реалност и таа да не ја изумуваме во период кога зборуваме за закони, за администрација за теоретските нешта.

Сакам да се заблагодарам на Фондацијата Фридрих Еберт која што е долго време присутна во Македонија и која што ја знаете, меѓутоа ова е најверојатно една од нивните први конкретни поддршки на темата Заштита на животна средина. И им се заблагодарувам што го избраа токму Националниот совет за европски интеграции да почнеме соработка на оваа тема.

Сакам да се заблагодарам на првиот човек на Фондацијата во Македонија доктор Ханц Бонгартц за неговата поддршка и за многу брзата реакција кога споменавме дека сакаме да водиме ваква дебата и дека сакаме и некој експерт од Германија да помогне во расчистувањето на некој од нашите еколошки дилеми. Благодареејќи ви на присуството имаме навистина и репрезентативен состав од организациите кои што се занимаваат со животна средина со нејзината заштита. Да се заблагодарам на Фондацијата Фридрих Еберт и ќе му дадам збор на директорот на Фондацијата, повелете.

Ханц Бонгартц:

Благодарноста што ми ја упати Радмила ја возвраќам. Два месеца сум во оваа земја и можам само да кажам благодарам. Има многу работи кои можеме заеднички да ги решаваме. Јас секогаш зборувам англиски и сега имам малку проблем да зборувам германски.

Почитуван господине министри, се радувам што најдовте време да дојдете, драга Радмила, драга Силвана. Она што вие се обидувате овде да правите е прекрасна работа и Фондацијата Фридрих Еберт е на ваша страна. Се радувам што моите пријатели од невладиниот сектор се тука бидејќи потребни ни се можности кога невладините организации, политичките организации ќе се состанат и ќе зборуваат за овие теми. Многу се радувам што во ова кусо време Радмила го кажа што можев да го добијам господинот Ралф Бергман да дојде овде во Македонија за да ни ги претстави своите искуства, визии и да ги дискутира со вас. Раус е портпарол на Партијата Еспеле во Покраинското Собрание на Саксонија Анхалт. Тоа е една од покраините во Германија која припаѓаше порано на поранешната Германска Демократска Република каде имаше загадена индустрија во тој регион. Се надевам дека во иднина ќе останеме во контакт. Мојата идеја за соработка е дека ни е потребна визија како сакаме да живееме како треба да изгледа нашата иднина и затоа треба да имаме разбирање дека тоа треба да биде ориентирано кон еден процес а не кон поединечни активности. Затоа ни е потребна стратегија. И, би сакал да истакнам дека Фондацијата Фридрих Еберт е на ваша страна, обратете ни се.

Драга Радмила вашиот Национален совет е наш партнер и секогаш треба да работиме на соработката помеѓу граѓанскиот сектор и политиката и често

пати треба и компромис да влеземе и да ги спроведеме тие компромиси. Би сакал повторно да се заблагодарам и да останеме во контакт.

Радмила Шекеринска:

Благодарам Хајнц. Ова ветување за поддршка ќе го земеме здраво за готово и ќе ја искористиме шансата за идна соработка со Фондацијата Фридрих Хеберт. Воедно дозволете ми да се заблагодарам и на министерот за животна средина и просторно планирање господинот Неџат Јакупи со кој што ја договоривме денешнава јавна дебата. Да се заблагодарам за тоа што веднаш беше расположен да го прифати учеството да изврши презентација на програмата на Министерството и програмата на Владата во оваа област. Владата е еден од главните фактори кој одлучува не само за политиките туку и за финансиските средства кои што ќе одат во оваа област. Владата е онаа која што под своја капа ги има инспекторатите и целокупната администрација која што е задолжена да ја следи имплементацијата на оваа тема. Ќе го замолам господинот министер да излезе со презентација кои се најголемите предизвици во имплементирање на овие политики за унапредување на животната средина, каде смета дека ќе не чекаат најголемите проблеми и на кој начин ќе се справиме со овие проблеми.

Повелете господине министер.

Неџат Јакупи:

Почитувани дами и господа,

Дозволете ми своето обраќање да го започнам со констатација дека единствен начин за долготраен економски напредок на една држава е поврзување на економскиот и социјалниот развој со заштитата и унапредувањето на животната средина. Ова е возможно само со воспоставување на рамноправно партнерство кое ги вклучува националните и локалните власти, како и научниот, невладиниот и клучните економски сектори на општеството преку имплементирање на меѓународни договори со кои ќе се штити целовитоста на животната средина и развојот. Стремејќи се кон одржлив економски развој Македонија се соочува со предизвикот на балансирање на реформските активности од кои некои се силно водени од меѓународните рамки и развојни партнери. Постигнување на членство во Европската унија и НАТО е стратешка и политичка цел на земјата која е широко поддржана од сите членови во

општеството. Процесот на приближување кон Европската унија наметна значителни барања од Република Македонија во областа на животната средина не само во поглед на финансирањето туку и во смисла на подобрувањето на капацитетите и зајакнување на институциите на централно и локално ниво. Во тој процес Република Македонија се стреми кон спроведување на новата законска регулатива, дефинирањето поставувањето и решавањето на проблемите во областа на животната средина, со особен акцент на управување со отпад и води.

Ова самото по себе потврдува дека Република Македонија се движи и во правилна насока при реализација на стратешката определба за членство во Европската унија и воспоставување одржлив развој на државата. Во таа смисла во изминатиот период националните и локалните власти активно работеа на обезбедување на потребата законска и стратешка рамка кои во согласност со препораките на Европската унија треба да преминат во фаза на имплементација. Овој процес наметнува значителни барања во поглед на финансирањето но и зајакнување на националните капацитети на сите нивоа. Според тоа развивањето и имплементацијата на политиките во животната средина во Република Македонија е засновано на следните цели: продолжување во процесот на приближување кон политиките на Европската унија во областа на животната средина, кон основното законодавство и кон конкретните барања што произлегуваат од директивите на Европската унија. Овој процес е во финална фаза на имплементација преку донесување на подзаконските акти и преку насочување на вниманието кон следната важна фаза која што се однесува на нивната имплементација. Овозможување на интегрирање на политиката за заштита на животната средина во останатите секторски политики како средство за подобрување на процесот на одлучување, вклучувајќи ги и остварување баланс меѓу економската ефикасност и ефикасноста на заштита на животната средина преку концентрирање помеѓу другото на можностите што ги нудат економските инструменти.

Воспоставување на административни структури потребни за обезбедување на ефикасно управување со животната средина. Оваа цел се однесува на новите надлежности на локалната самоуправа во процесот на децентрализација и посветува особено внимание на соодветната поделба на надлежностите и

одговорностите. Исто така акцент треба да се стави и на воведувањето на други национални и локални или регионални или локални структури со која што Република Македонија ќе се подготви за целосно искористување на фондовите од Европската унија. Ова особено особено се однесува на регионалното управување со цврст отпад и управување со водите на основа на речен слив. Обезбедување на платформа за ефикасна имплементација и спроведување на барањата за заштита на животната средина преку зајакнување на капацитетите за ефикасно управување со животната средина на сите нивоа на управување а преку обезбедување на блиска соработка помеѓу надлежните органи на хоризонтално и на вертикално ниво. Притоа посебен акцент се става на локалната самоуправа и потребата за обезбедување на практични насоки за начинот на управување со нивните надлежности во доменот на животната средина со што тие ќе се поддржат во настојувањата за практична имплементација на законската регулатива и за обезбедувањето на подобри услови во сферата на животната средина.

Поттикнување на индустријата, давателите на услуги и другите субјекти во областа на животната средина кон поголема одговорност за заштита на животната средина, воспоставување на еколошки одржлив пристап преку интегрирање на аспектите на заштитата на животната средина во активностите на различните сектори водејќи грижа истовремено за социјалните потреби и за заложбите за економски раст на државата. Решавање на важните еколошки проблеми кои се од национално значење, притоа се водеше сметка дека поставувањето на приоритетите треба да биде во согласност со националните финансиски и економски ограничувања. Зголемување на степенот на исполнување на обврските од регионалните и глобалните договори во областа на животната средина чија што страна е Република Македонија што подразбира и активно вклучување во меѓународните системи за заштита на животната средина. И на крај но не помалку важно да се зголеми степенот на капиталните инвестиции во животната средина.

Би сакал да истакнам дека Секторот за животната средина согласно направените проценки во стратешките документи ќе бара обезбедување на значителни финансиски средства како од националните донаторските но и од средствата на меѓународните финансиски институции. Во таа смисла проценките

укажуваат дека годишните инвестиции треба да се зголемат за неколку пати од сегашното ниво во наредните години како би се постигнал планираниот обем на инвестициите во животната средина кој би кореспондирал со приближно 3% од бруто националниот доход а се во насока на исполнување на стандардите на Европската унија во областите и управување со води, интегрирано управување со отпад, намалување на загадувањето на воздухот, заштита на природата, интегрирано спречување и контрола на загадувањето и климатските промени. Идентификување на можните извори за финансирање на инвестиционите проекти изградба или реконструкција на капитални инфраструктурни системи за заштита на животната средина особено во Секторот отпад и води како и помош во процесот на воспоставување на децентрализиран систем за управување со проекти и зајакнување на институционалните капацитети за подготовка и спроведување на проектите. Изградбата и реконструкција на инфраструктурните системи за заштита на животната средина се секако високо на скалилото на приоритетите во животната средина особено системите за водоснабдување, канализациони мрежи, колекторски системи и пречистителни станици за третман на отпад и води. Регионалните депонии за комунален отпад, депониите за посебен вид на отпад, индустрискиот отпад, опрема која содржи полихлорирани _____, стари акумулатори, гуми и слично. Република Македонија како држава со кандидатски статус и со препорака за преговори за полноправно членство во Европската унија својот развој го темели врз основа на почитување на нејзините приоритети. Климатските промени се еден од 4-те најглавни приоритети на Европската унија која пред себе ја има поставено улогата на предводник на меѓународните преговори за постигнување политички договор за превземање акции за намалување и адаптирање кон климатските промени. Во рамките на своите можности и статус во рамките на конвенцијата нашата држава придонесува кон реализирање на тие заложби, Европската унија и меѓународната заедница. Заложба на Владата на Република Македонија е поставување на прашањето за климатските промени на вистинското место во политичката агенда и нивно инкорпорирање во генералната стратегија за планирање и развој на државата со цел намалување на порастот на емисиите преку интегрирање на мерки за намалување на емисиите во развојните планови на државата. Заложбата на Владата е вградување на препораките од

извештаите за климатски промени. Во останатите стратешки плански документи на државно ниво како националната стратегија за одржлив развој, стратегијата за отпад и друго. Наша препорака е следење на заклучоците и препораките при развојот на документите од областите за планирање на просторот, енергетиката, земјоделието, шумарството итн.

/ЕС 02/1.-

Неџат Јакупи : (Продолжение)

Особен предизвик на Република Македонија ќе биде периодот после истекот на првиот период на обврски според протоколот на Кјото кој ќе треба кога ќе треба да се преземат засилени активности за намалување на климатските промени кој ќе треба да се избалансираат со потенцијалот за намалување на државата и уделот на таквите активности во бруто домаќниот производ.

Дозволете ми на самиот крај да ви се заблагодарам за можноста да ви се обратам со надеж дека јавните расправи од ваков вид ќе предложат да се организираат се со цел на размена на информации меѓу сите кои се и треба да бодат активно вклучени во креирањето и имплементација на политиките во областа на животната средина. Благодарам.

Радмила Шекеринска:

Благодарам господине министер.

Пред да му дадам збор на нашиот денешен експерт во дебата само да ве информирам дека на местата каде што седите има и пријави за дискусија бидејќи и голем дел од вас и лично не ги познавам ќе ве замолам сите оние кои сакаат да учествуваат во дебатата да ги достават до службите овие пријави за дискусии за да понатаму кога ќе ја отвориме дебатата да оди тој процес брзо.

Дозволете во има на сите вас да му посакам добредојде на господинот Ралф Бергман политички спикер од прашањата за животната средина во федералната држава Саксонија Анхалт во Сојузна Република Германија, да се заблагодариме што денеска е овде со нас и да го поканиме низ една презентација да го каже својот поглед токму од аспект токму на една држава **дела** од Сојузната држава Германија која што требало да направи многу промени и да направи голем број на инвестиции во делот на животна средина,

кои треба да бидат нашите очекувања, кои треба да бидат нашите политики, кои се проблемите на кои мораме да бидеме подготвени.

Господине Бергман, повелете.

Ралф Бергман:

Госпоѓо претседателке, господине министри, колеги пратеници, драги гости, се радувам што можам да присуствувам на оваа дебата и за мен како политичар на една покраина во Германија е навистина чест што можам да бидам кај вас. Многу ме радува што сум тука и ова ќе биде прва средба. Веќе имавме неформална средба со здруженија од невладиниот сектор.

Сега би сакал да кажам што ќе зборувам. Ќе се откажам од презенатациите во фолиите, фолиите ги имате пред себе и преведени. Затоа документите, материјалите што ги подготви фонадација Фридрих Еберт, на кои им благодарам за тоа, ќе им овозможам да добиете информации.

Прво, ќе се преставам ќе кажам малку нешто за покраината од која доаѓам, а потоа ќе преминам на политички прашања и на она што за мене е битно без многу да зборувам, би сакал да дискутираме заеднички бидејќи сметам дека за мене се од посебно значење вашите прашања и дека можеби одговорите што можам да ви ги дадам кои произлегуваат од моето десет годишно искуство ќе ви бидат од помош.

Инаку за себе би сакал да кажам роден сум 1962 година во Дортмунд во Западна Геманија и би сакал да кажам дека 1993 година по обединувањето заминав во источниот дел на Германија и затоа ги познавам двете страни на Германија мошне добро. Подоцна ќе зборувам за овој апсект кога ќе зборувам за развојот од еколошки аспект. Лично започнав за теми поврзани за животната средина кога имав 16 години, кога во близина на моето училиште требаше да се изгради улица која ние со сета сила спречивме да се изгради бидејќи тоа беше еколошки заштитена средина. И не беше изградена улица бидејќи тоа за мене беше одлучувачка точка да се решам да студирам биологија во градот Бохум. По студиите работев во инженерско биро кое се занимаваше главно со изготвување на студии од еколошки карактер од вештачења за еколошки теми и така се занимавав со ова тема многу одамна. 1993 година заминав во Анхалт Саксонија во новите **Украини** занимавајќи се истата акција, а потоа се одлучив да се занимавам со политика на локално ниво. Јас сум градоначалник на една многу

мала општина со 1200 жители, член сум на окружниот Парламент и пред неколку години сум член на покраинскиот Парламент во Саксонија Анхалт. Политиките на овие три нивоа многу добро ги познавам и за мене е тоа многу битно бидејќи на различните нивоа се реализира политиката или се имплементира политиката и тоа за мене е мошне интересно искуство и ми беше од голема помош. Како дополнителна активност со која се занимавам е мојата наставна дејност, предавач сум на факултетот за еколошки прашања. Што се однесува до Саксонија Анхалт би сакал да кажам дека во моментот имаме 2,3 милиони жители, имаме многу проекти од инфраструктурен карактер, подоцна ќе зборувам за нив кога ќе зборувам за еколошките теми. Имаме еден проблем во Анхалт кој не сакам да го премолчам и мислам дека Македонија е интересна земја но го нема тој проблем, а тоа е проблемот со демографскиот развој. Во северниот дел на Саксонија Анхалт во моментот е во фокусот на демографите бидејќи е регион каде најмногу старее населението. Во просек нашето општество во овој дел на земјата е многу старо, а добро образовани млади жени одат во други региони за да работат таму додека ако можам така да кажам помалку образованите да не речам поглупавите мажи остануваат во таа покраина, тоа е проблемот и овој проблем се повеќе се изразува. Така што во следните години ќе добиеме однос што на 100 мажи ќе имаме 80 жени. Тоа ќе биде голем проблем. Друг проблем е целото население по број на жители помало. Ако зборуваме на темата канализација во руралниот дел дискутираме за тоа дали да затвориме цели канализациони системи бидејќи таму веќе не живеат луѓе тоа зависи од демографскиот развој. Значи од демографијата произлегуваат еколошки проблеми или проблеми поврзани со животната средина. Тоа сакав само патем да го спомен. Што се однесува до Саксонија Анхалт ситуацијата во почетокот на деведесетите кога дојдов беше таква што може малку да се спореди во состојбата во Македонија. Кога дојдов во тоа оваа покраина 1990 година тоа беше времето на обединувањето и потоа во тој период не бевме воопшто ориентирани по тие прашања моравме набрзина од нула да почнеме и веднаш моравме да започнеме со овие прашања бидејќи Западна Германија веќе беше член на европската лига и веќе се прилагоди во однос на овие прашања, во Источна Германија воопшто не. Администрацијата беше без ориентација бидејќи **се беа навистина нови закони**. Затоа моја задача беше во

тоа време иако немав големо искуство тогаш да ја советувам администрацијата во тој поглед. Тоа е едно од моите тежишни точки во мојата, а тоа спроведувањето на постапките за да се добијат одобренија за индустриски објекти, за инфраструктура, на пример за градење на автопатишта или дозволи за градење на објекти за добивање на регенеративна енергија, за биомаса итн. Сето тоа според ЕУ директивата е нешто што подлежи за да се добие одобрение за кое јас пишувам вештачења и тоа е една од моите главни активности со која се занимавам меѓу другото како политичар. Сето ова го прави интересно кога започнав со својата професионална активност во училиштата во Германија, требаше да се изготват вакви студии. Во тоа време се чувствував како сликар кој треба да го направи последниот потег бидејќи се беше направено, бидејќи техничкиот дел беше готов, инвестицијата беше готова и ние зелената боја требаше да ја направиме на сето тоа. Тогаш инвеститорите одеа кај планерите за животна средина бидејќи знаеја бидејќи во вакви случаи да се добие дозвола во однос на животната средина е нешто што е најтешко што може да добијат инвестициите. Значи значењето на колегите од мојот сектор, значењето на животната средина во Германија се стекна со големо значење, значи ние сме тие луѓето кои се прашуваме кога треба некој проект да се одобри или не. Значи, тоа е нешто со што и вие ќе се соочите. Кога станува збор стопански објекти економијата е често пати посилна отколку животната средина, често пати ги спроведува своите идеи. Меѓутоа еднаквоста на оружјата не е секогаш сто процентно дадено, меѓутоа политичка работа е тоа да се стори, да се стори еднаквост на оружјата и тоа го правам во мојот покраински Парламент и се обидуваме во смисла на заштита на животната средина да направиме многу и тука помага многу европското законодавство, бидејќи тоа е мошне рестриktivно. Битно е што Парламентите и актерите од економијата и од сите други да бидат соучесници во тој процес за да може тој да функционира. Би можел да наведам многу добри примери но можам да наведам и лоши примери со кои би завршил, меѓутоа тоа е проблемот со кој треба да се борат здруженијата за заштита на животна средина.

Во многу области, во социјалните области наоѓаме луѓе кои се грижат за овие теми. Животната средина не е само еден сектор со кој мора да се занимава туку повеќе. Затоа јасно ни станува дека животната средина е навистина нашата

животна средина и дека ако сакаме да создаваме економија во таа животна средина мораме и да ја чуваме и да се надоврзам на зборовите на министерот во однос на заштита на климата. Веќе времето е дојдено 5 до 12 дури и повеќе и Европската Унија и САД говорат за зголемување на максималната температура за два степени. Според мое мислење е поголемо накачувањето на температурата бидејќи во однос на загадувањето на животната средина веќе не сме отишле многу далеку. Сега мораме да сториме итни чекори за да можеме да справиме на тие големи емисии на ЦО2 кои имаат последици врз климата.

Како вовед мислам дека ова беше доволно. Ме интересира да видам какви прашања имате да ми поставите за да знам што посебно ве интересира во областа на животната средина, на пример обновливи енергии, темата третман на отпад, биодиверзитет итн. Ви благодарам. Толку од моја страна.

Радмила Шекеринска:

Продолжуваме со коментар на потпретседателот на Националниот совет за евроинтеграција госпоѓата Бонева, а потоа за дискусија се јави Јоти Поповски од еколошкото биро.

Силвана Бонева:

Благодарам претседателке, добар ден на сите, добродојдовте на нашите почитувани гости. Задоволство ми е што можам да ги поздравам и претставниците од невладиниот сектор и од другите меѓународно организации.

Прекрасна е оваа наша денешна заедничка средба, да разговараме за нешто што е од исклучителна важност за сите граѓани во Република Македонија и вклучително и Република Македонија не може да биде отсечено и изолирано острово од целата земјина топка, од сите луѓе на светот кој што треба да придонесат да имаме здрава животна средина. Тоа е еден поврзан систем и во тој поврзан систем секој е една мала алка кој придонесува за тоа дали ќе имаме здрава животна средина која што од друга страна пак се рефлектира врз здравјето, врз опстанокот на општеството. Ако немаме здрава популација, ако немаме млади луѓе кои што ќе бидат здраво потомство, не можеме да ја градиме економијата ниту пак можеме да создаваме иднина.

Јас ќе почнам оттука, едно е тоа што го прави законодавниот дом, едно е тоа што правиме да го усогласиме нашето законодавство со законодавството на Европската Унија, тоа е со во ред. Во ред е тоа што треба да има пари извршната

власт и треба да создаде услови да се имплементираат законите, инспекциите да си ја бркаат работата и оние кои што го кршат законот и оние кои ја загадуваат животната средина строго да ги казнуваат и на тој начин да се подига свеста. Меѓутоа мислам дека тоа е премалку и затоа се радувам на оваа наша денешна трибина затоа што многу повеќе ќе треба да се зборува на таа тема за да може да се јакне свеста на сите граѓани во оваа земја, почнувајќи од децата во градинката, преку основното образование, средното образование завршувајќи не само до луѓето кои што продолжуваат после средното образование да учат, туку тоа е процес кој што континуирано тече во текот на целиот живот. И тука се навладините организации кои што иста така треба да помагаат за јакнење на свеста на граѓаните за тоа што значи здрава животна средина.

До скоро во Република Македонија имаше дека Македонија не е индустриска земја, па заради тоа не е загадена нашата животна средина и можеме да бидеме мирни, дека не е загрозено здравјето на нашите граѓани. Но дали е така? Јас доаѓам од еден земјоделски регион повеќе отколку индустриски, струмичкиот регион, и знам многу случаи на труење на луѓе кој го добија како резултат на користење на средства за заштита, неконтролирано користење. Знаам има многу делови од струмичкиот регион каде што почвата е загадена од пестициди и тоа не е процес кој што во една година исчезнува туку се мултиплицира секоја година. Трагите од тоа загадување ги консумираат нормално луѓето и тоа влијае на нивното здравје и оттаму многу треба да работат и Министерството за заштита на животната средина и Министерството за земјоделие преку нивните инспекции и преку воспоставување на еден одржлив систем на континуирана едукација на земјоделците пред се за користење на средствата за заштита за да може да знаат дека не важно да истурат уште десет пати повеќе литри за да изумрат сите штетници туку треба да знаат дека со тоа се трујат и себе и луѓето и дека не го зачувуваат производот, туку напротив прават производ кој што е штетен за сите и јас верувам дека во Европската Унија имајќи ги строгите контроли и ние што треба веќе да го направиме, треба да се имплементира со нашите закони, строга проверка на содржината на разните отрови кои што не треба да бидат присутни во храната која што ја консумираат граѓаните на оваа земја и оттаму на тој начин

ќе ја зачуваме здрава нашата популација, меѓутоа за да го направиме тоа не е потребен едностран пристап туку буквално сестран пристап.

ЕП - 03/1.

Силвана Бонева:

Заштита и на водите и на почвата и на воздухот, меѓутоа и јакнење на свеста за да не се уништуваат шумите и оттаму ќе се осврнам и на прашањето на глобалното затоплување, на климатските промени, на обврската која што ја имаме превземено со потпишувањето на Протоколот од Кјото, значи ние потпишуваме, ратификуваме многу конвенции, договори, но што е тоа што стига до обичниот граѓанин и дали му го преведуваме на јазикот кој што за него е разбирлив и прифатлив. Оттука, мојот апел ќе биде и до невладините организации, до Министерството за животна средина и до Министерството за земјоделие, многу повеќе на терен со луѓето кои што директно се вклучени во процесот на производство не само во производство во индустријата, производство во земјоделието, значи во сите сфери, да знаат што значи еден чекор по грешка направен, какви репрекусии има тоа по животната средина и по здравјето и врз нив самите. Јас сум убедена дека отсуствува свесност кај граѓаните и оттаму многу пати ни се случува изливање на разни отрови во нашите реки, изумирање на живиот свет во нив и верувам дека едно е мислата водилка која што ги води бизнисмените и некои кои што работат само за да добијат профит не водејќи сметка притоа каква штета прават на сите околу себе, но доколку повеќе, секој ден се повеќе и повеќе е присутна таквата тема во општеството, доколку се зборува во училиштата, се зборува преку невладините организации и разни трибини, во медиумите континуирано, тогаш сите ќе станат свесни дека и нивниот живот и нивното здравје и опстанокот на планетата Земја генерално земено зависи од нивното однесување, од однесувањето на секој поединец. Затоа уште еднаш искрена благодарност за сите што се денес тука, мислам дека има многу што да чуеме од претставниците на невладиниот сектор, од претставниците на извршната власт и да може и ние да се најдеме себе како законодавен дом што е тоа што треба да го правиме, не само на усогласување на нашето законодавство со законодавството на Европската унија само како техничко работење, туку да ја видиме суштината, да го видиме проблемот и да видиме што е тоа што ние можеме да помогнеме, што може да помогне

извршната власт, а што може врз себе да си ја преземе дел обврската невладиниот сектор. Уште еднаш благодарам на сите учесници и верувам дека ќе имаме плодна расправа.

Радмила Шекеринска:

Благодарам.

Јоти Поповски од еколошкото биро, ќе ве повикам тука на говорницата да излезете за да можат и камерите да следат, а потоа Скендер Бузаку.

Јоти Поповски:

Прво сакам да ви се заблагодарам за поканата што ја добивме да учествуваме на овој собир кој отворено да ви кажам дека сум го чекал поодамна еден ваков собир да имаме меѓу европски претставници и Македонија. Нема да зборувам за политика ништо бидејќи не се разбирам, ќе зборувам само за еколошка технолошка проблематика која мислам дека е основа за решавање на овие проблеми спорни не само за Македонија туку и за целиот свет.

Прво да се претставам, јас сум од Еколошко биро Скопје оснивано 1993 година и заборавив да кажам дека и во името на нашиот партнер Интермонд се заблагодаруваме за оваа покана.

Реков, на оваа проблематика работам уште од 1982 година и исто така имам магистарски студии завршено во Белград за оваа проблематика значи за еколошка технологија и од 1982 година интезивно работам на проблематиката на заштита на човековата околина. Тие работи што ги кажа господинот од Саксонија, Ралф Бергман, и ние ги почнавме многу поодамна и можам да кажам и на европејците и на нивните претставници дека во Македонија има и теоретски и практични стручњаци кои можат да ги решаваат проблемите, само сиромаштијата не прави да остануваме нешто назад од Западот. Работењето во Алкалоид од 1982 година кога го оснивав првото одделение за еколошки технологии, ми покажа следното дека работењето на оваа проблематика не носи само еколошка заштита, туку носи и економска заштеда. Многу примери од фабриките од Алкалоид се покажаа дека тоа е така. Исто така, 1982 година благодарение на разбирањето на тогашното раководство на Алкалоид јас почнав истражувања на нов тип на биофилтер за прочистување на отпадни води. И го работев 1982 до 1986 година и добив прилично добри резултати на тој биофилтер со отпадните води со екстрација на Алкалоид и отпадните води од

Пивара. Немав прилика до 1998 година да изградам никаква станица се знае зашто,се нема поверение во иноваторите, нема ни спонзорства итн, додека 1998 година изградив прва прочистителна станица која работи по моја технологија во Кондово кај Исламскиот факултет и можам да ве обавестам до ден денес таа станица работи беспрекорно, без да има потрошено ниеден коловат час електрична енергија и од 2001 година никој не ја одржува таа станица. Е сега, зашто го кажувам тоа, до сега заедно со Интермонд фирмата каде што ги градиме тие станици имаме изградено и монтирано станици на три континенти или во 13 земји. Уште еднаш ќе кажам, зошто го кажувам тоа, овие станици што ги имаме монтирано, ако направиме еден биланс за една година станиците до сега што ги имаме монтирано заштедуваат над милион коловат часови и заштедува 1500 тони годишно CO₂, значи не се исфрла CO₂ во атмосферата. Тука имаме уште еден голем проблем кои сами не можевме да го решиме и затоа ако има можност да бараме помош и од господата од Европската унија тоа би го направиле, нашите станици произведуваат БИО гас. И тоа БИО гас со содржина на метан гас околу 87%, тоа значи дека е перфектно гориво за било што. Ние не успеавме да го искористиме тој БИО гас од финансиски причини и од соодветна техника која ја немаме за собирање и користење на тој БИО гас. Како втора работа што ја имаме постигнато и што можеме да понудиме дури и на Европа е филтерската постројка за отстранување на CO₂ и димна прашина од термички централи. Ние успеавме на нашиот прототип монтиран на парен котел од 5 тона на час успеавме да го елеминираме CO₂ и димната прашина над 99% или со други зборови тестот кој го направивме покажуваше дека тоа така е. Јас и мојата екипа кои работевме на таа проблематика стоевме на врвот на оџакот цел час без да ни се сврти памет. Тоа значи дека филтерската постројка работи беспрекорно. И можам да кажам дека на таа филтерска постројка дури се заштедува гориво од 5% до 8% горивото од котелот со рекуперација на топлината од димните гасови. Исто така може да се каже дека постројката е толку едноставна што може да се исплати само за 6,5 месеци. Ќе ви кажам една, тоа добро е во нашето, не само во нашиот менталитет, туку јас го гледав и кај Германците ____, не се има поверение во иноватор. Ние само оваа една единствена постојка, прототипот што го изградивме и толку, друго не успеавме за сега ни една постојка да изградиме поради неповерение од разни

страни. Се надевам како што беше за прочистителните станици така ќе биде и за оваа иновација. Се надевам дека во иднина ќе ја користиме почесто и ќе градиме такви филтерски постројки каде што се потребни и каде што се трујат луѓето со CO₂ и димната прашина.

Сега уште еднаш ќе кажам дека овој собир многу ми се допадна поради тоа што ние имаме заеднички заложби со Европската унија, имаме заенички цели, нашите граници или димните гасови или отпадните води немаат граници тие одат од една држава во друга држава и ги загадуваат и така ние мислам дека многу придонесовме доста многу со нашите можности да истовремено истражуваме и ја усовршуваме нашата технологија како за прочистителни станици, така и за филтерската постројка за димни гасови. Е сега, можеме да се пофалиме дека овие два проекти добија највисоки награди во свет и тоа во Брисел 2001 година нашата технологија за прочистителни станици доби златна медала на 50-тиот меѓународен саем за иновации и нови технологии. Исто така истата технологија ја доби најголемата награда спонзорирана од Парламентот на Европската унија, Владата на Австрија и ОН тоа е Енерџиглоб и доби од 853 проекти од 109 земји доби победничка награда, а вториот пронајдок за филтерска постројка оваа година доби исто така награда на Енерџиглоб во Прага и отворено да ви кажам сме горди што можеме на светот да нудиме нови и ефтини и ефикасни технологии. Благодарам.

Радмила Шекеринска:

Благодарам господине Поповски за оваа навистина интересно излагање и информации кои што барем досега во Собранието не сме имале прилика да ги чуеме, се надевам дека и вашата презентација ќе поттикне други во Македонија дека решенијата постојат дека треба да се применат и да се побараат вистинските луѓе.

Следен за збор е Скендер Бузаку, а потоа Душко Христов, повелете.

Скендер Бузаку инаку е член на нашиот Национален совет за евроинтеграции, претставник на Исламската верска заедница.

Скендер Бузаку:

Почитувани присутни, јас се радувам што имаме една расправа како што е оваа, посебно кога тука е почитуваниот министер и претставници од Фридрих Еберт и многу е значајно бидејќи јас доаѓам од една верска институција како што

е Исламска верска заедница во Република Македонија имајќи предвид дека секогаш Исламот дава приоритет на чистотата и зачувувањето на чистотата на човекот, многу добро знаеме какви одредби има Исламот во врска со овие прашања. Значи ја смета чистотата како живот и навистина ако немаме чистота немаме ни живот, немаме ни добро здравје. Тоа значи и денеска се дискутира на меѓународен план на ова прашање, но и ние тука во Македонија добро што ги дискутираме овие прашања, но бидејќи се дискутира треба да се има предвид една работа што се дискутира сигурно ќе има проблеми зошто се дискутира како да беше в ред, сигурно немаше да треба да се дискутира, но сепак добро е тоа што дискутираме за овие прашања. Како Исламска верска заедница секогаш ја поздравуваме иницијативата за животна средина односно за садење на дрвјата и други работи. Пред извесно време бевме тие што ја инициравме оваа работа и тоа што започна од џамијата Иса Бег и се продолжи со садење на фидани и во други земји. Се радуваме и задоволни сме со тоа што го прави Владата и Министерството за животна средина, значи се работи во оваа сфера, но треба да се работи повеќе, има работа, тоа што го спомна господинот министер и господинот Ралф Бергман значи дека некои прашања, некои примери секој треба да ги вметнеме во пракса и да ги спроведеме. Инаку ако тие остануваат само на хартија и никогаш не се спроведуваат значи дека не ја постигнавме целта, не го спроведовме тоа што требаше да се спроведе како граѓани и како држава. Бидејќи доаѓам од еден регион сакам да кажам, каде што и поминува реката Пчиња, сакам да истакнам неколку работи. Кога бев помлад пред 15 години можеби, од оваа река, секако можам да кажам дека човек можеше и вода да пие слободно, да не се зарази. Во тоа време многу добро памтам дека имаше многу риби. Но сега во ова време многу е трагично кога ја гледаме реката навистина ќе видиме дека оваа река е загадена многу лошо. Од тој аспект дека во оваа река се пуштаат фекалии неконтролирано, во оваа река многу ретко може да види една риба, а не повеќе риби.

Скендер Бузаку: (Продолжение)

Во оваа река, почнувајќи од Куманово и понатаму, значи тука се излеваат разни отпадоци, разни ѓубришта. И што преземавме ние како држава, Што треба да превземеме ние како граѓани. Ништо не преземавме. Но секој ден оваа река се загадува се повеќе и се повеќе, и не само што се загадува на тој начин се загадува и животната средина и животот на луѓето и здравјето на луѓето. Значи, затоа јас лично тоа го кажувам колку ние како држава се грижиме за зачувување на реките, за планините каде што секој ден се сечат дрвја. Значи не се грижиме за тоа. Исто така се случува и опожарување на шумата, исто така јас каде живеам работи и фабрика ОКТА во средината на луѓето и таа остава последици секој ден. Во однос на тоа можам да кажам дека оваа фабрика го загадува не само амбиентот, туку и животот на луѓето. Овие работи треба да ги имаме во предвид како држава бидејќи секој ден се повеќе се загадува животната средина каде што живееме.

Добро би било повеќе да се залагаме. Да земеме еден пример. Дали можеме да замислиме да градиме нова населба. Немаме канализација, немаме водовод, а градиме патишта во таа населба, а нема водовод и нема канализација, значи тоа нешто не е нормално. Затоа ние како Исламска верска заедница и јас како со свое лично мислење треба да се ангажирам повеќе, да се ангажираат и институциите на државата ... во однос на тоа и ако не се преземат превентивни мерки на едукација и на репресија кои се санкционираат со закон, затоа верувам дека ќе се подигне и нашата свест како граѓани и како држава и ќе ги усогласиме на крајот на краиштата како што нагласи господин Бергман, можеби е доцна но верувам дека ако како држава Македонија и како граѓани работиме интензивно, верувам дека една популација, една држава која има многу малку граѓани треба да ја постигне целта. Инаку нема да успееме и нема да имаме чиста животна средина и чист живот. Повеќе немам. Многу ви

благодарам. Утре имаме празник Исламската верска заедница е отворена за сите тие што сакаат да не посетат, и верувам дека ние како верска институција секогаш сме биле транспарентни и отворени во секој аспект и ние сме тие што треба да и служиме на оваа популација. Благодарам.

Радмила Шекеринска:

Честитки за утрешниот празник и на вас и на сите останати присутни и на оние кои не следат од исламска верска исповест.

Збор за Душко Христов, повелете.

Душко Христов:

Благодарам.

Почитуван министер, драги гости, почитувани пратеници на македонската парламентарна зелена лоби група, господинот Феми Јонузи драги пријатели и соработници.

Ако политичарите бират зборови, ние невалдиниот сектор, значи јас сум Душко Христов претседател на Македонската парламентарна зелена лоби група **на организации трипати четири балкански мостови** од Скопје. Такви се три организации во регионот во Албанија со исто име и презиме, Бугарија и во Србија. Проактивни сме **две три од тие** за сега и чест ми е што присуствуваме на оваа јавна дебата, ред е еднаш и јавните институти, односно институциите да не поканат нас невладините организации да се напиеме едно кафе тука. Се шегувам било такви средби и порано. Но, обично и владините организации сакаат на своите јавни дебати и средби да бидат застапени претставниците на институциите.

Јас само можам да сподела едно видување од пред пет дена во Брисел. Почна еден поголем проект ... се вика каде што главната точка и тема беше дека без животната средина секако дека нема Европа. Значи, животната средина е област каде што е не е помалку важна од другите теми. Беше наведен

примерот каде што Хрватска во моментот е со исполнети некои бенчмаркови таму кои што требало да ги исполни, но секако има еден поголем проблем во полето на животната средина. Да не должам зошто имаше конкретни работи искажани таму.

Јас би сакал да потенцирам дека ваквите дебати се навистина корисни, но уште покорисни ќе бидат ако беше и господинот Тито Петковски тука, претседател на Комисијата за економија, врски и животна средина каде што невладините организации и во таа Комисија може да дадат значителен придонес бидејќи мислам дека во проценти не би искажало дека поголемата експертска елита во Македонија е приклучена и работи во склоп или како повремено уклучување во невладините организации. Значи невладините организации имаат што да кажат и да помогнат во контекст на подобрување на стандардите, односно животните стандарди во ова поле. Тука имаме значителен дел како организација што има направено наназад два месеца, односно три каде што го измеривме вкупниот простор во медиумите... еве да ви кажам еден податок дека 0,67% се известува за оваа тема, наспроти 5 до 7% каде што известуваат медиумите за криминал или не знам што. Тоа значи дека со овие јавни дебати може да се поттикне и ова. Уште еден податок кој што меѓу нас и пратениците сме во Собранието и ако отидеме на страницата на Собранието на Република Македонија на сите поставени пратенички прашања од страна на самите пратеници кон Владата вкупно беа мислам дека беа 264 прашања, 0,17% е поставено прашањето во однос на животна средина. Тоа значи дека еве како еден апел, упат да се малку поттикне и ова прашање, не само во Собранието и во медиумите. Веќе со одредени медиуми договоривме да направиме една јавна дебата каде што сите ќе бидете поканети нормално, да видиме медиумите зошто не известуваат, како може да известуваат, да се изгради некој кодекс на известување, бидејќи не е темата кој колку заработил. Полето на животната

средина како дефиниција велите дека не е колку ќе заработиш, туку колку ќе сочуваш. И тоа е мото под кое работиме и ќе треба да работиме сите. Тука би потенцирал дека една Македонија во Балканскиот регион е лидер во многу работи меѓу кој се формира првата парламентарна зелена лоби група во Собранието, а потоа се прошири во Албанија, во Црна Гора пред 10 дена се формира и во Собранието на Република Србија. Значи, ние како Македонија како Парламент сме веќе препознаен како добри иницијатори што вели и госпоѓата Бонева и Шекеринска дека имаме доста на хартија, но праксата нешто друго кажува. Ние како невладини организации го имаме тој практичен пристап да реализираме одредени активности, но тука не треба да застане. Не би должел, толку.

Радмила Шекеринска:

Благодарам.

Пред да му дадам збор на Сашко Стојмановски од групацијата за заштита на животната средина при Стопанската комора, ќе ми дозволите неколку минути јас да го кажам своето мислење, особено поради ова што пратениците како што беше спомнато ретко говорат на оваа тема. Кога анализирав и интерес на медиуми на теми од заштита за животна средина ми падна на ум една споредба со актуелната споредба со грип. Значи епидемијата од грип е опасна по нашето здравје и со право предизвикува внимание. Ако денеска дискутиравме за таа епидемија овдека ќе имавме 20 камери, пратениците кои морам да ги оправдам, бидејќи денеска имаме и седница на Собранието па не можат во доволен број да бидат тука, сигурно многу повеќе ќе учествуваа и во дискусијата, затоа што имаме чувство дека здравјето денес, утре ни е загрозено од таа опасност. Сите истражувања и сите анализи покажуваат дека загадувањето убива повеќе луѓе отколку грипот. Меѓутоа таа опасност не ни изгледа толку еманентна, не ни изгледа толку видлива, толку денешна и заради тоа ја занемаруваме. Меѓутоа,

мислам дека тој тренд со тек на време ќе треба да се менува, и јас денеска би сакала да споменам само три работи, три коментара.

Првиот коментар се однесува на основниот принцип на кој што инсистира Европската унија во делот на заштита на животната средина. Ако сакаме да ја заштитиме животната средина и ако сакаме да го заштитиме здравјето на граѓаните, мора да им гарантираме на граѓаните право на информација. Индустијата сите ние на некој начин ја загадуваме природата. Државата и државните институции следат колкаво е тоа загадување. За да се зголеми одговорноста од страна на загадувачите и за да се намали загадувањето во крајна линија многу е битно јавноста да знае. Овдека беше споменат и од страна на господинот Бузаку проблемот со ОКТА. Мислам дека тоа е еден типичен пример како и локалното население и сите ние практично не сме целосно информирани прво околу нивото на загадување и второ околу сите ефекти кое што тоа загадување ќе ги има врз здравјето на сите нас. Европската унија инсистира на една од директивите за одговорност која што вели загадувачот плаќа. За жал во Република Македонија се уште тој принцип не го спроведуваме. Ако секој загадувач знае дека ќе мора да го плати тоа што ја загадува животната средина, јас сум убедена дека за многу кусо време ќе најдат начини како да го намалат загадувањето. Значи овој пример кој што ни го кажа господинот Поповски е многу позитивен, ама тоа што е поразително е дека во Република Македонија нема доволно заинтересирани ниту фирми, ниту поединци да го искористат тоа за да го намалат загадувањето. Само заради ефектот наречен пари. Значи, кога загадувачот вистински би плаќал тој би сфатил дека подобро е да инвестира во некаква заштита отколку да плаќаме ние со катастрофално здравје, со огромен број на типични болести кои што се резултат на загадувањето. Инаку, поразителен е и уште еден друг податок претпоставувам Министерството има и нови, меѓутоа последниот податок објавен во некој од

плановите за Кјото протоколот и неговото спроведување во Македонија, ја става Македонија навистина на превисоко односно ниско место во делот на здрачења со јаглерод диоксид. Една Македонија која што велиме нема многу индустрија, имаме мала економија релативно, слаба економија голема невработеност верувајте ние сме полоши од сите останати земји во регионот со исклучок на Бугарија. Значи, Босна е подобра од нас, Албанија е подобра од нас и т.н. Ние имаме претерано за наши услови висок степен на емисии на јаглеро дијоксид според економијата што ја имаме. И тоа е меѓу другото и заради тоа што многу малку вложуваме во изворите на енергија кои што не ја загадуваат природата. Сметам дека ова е прашање за кое што во Собранието повеќе сме дискутирале, меѓутоа повеќе од аспект како да заштедиме пари отколку како да ја заштитиме животната средина. И тука можеби е улогата еве и на ресорната комисија и на вас од невладините организации да се направи притосок оваа тема енергетика само да се гледа низ призмата колку тоа чини, туку колку не чини на долг рок, колку не чини во смисла на земјоделски производи кои ќе бидат загадени, во смисла на загадена храна која што ја примаме и во смисла на здравје.

Вториот коментар се однесува на обрврската која е предвидена со законите, а тоа е проценка на влијание. Јас ќе го замолам и господинот Бергман во завршното неговото обраќање, да го објасни примерот кој што го спомнува во неговите слајдови на темата планирање на автопат. Што сакам да кажам. Кај нас мислиме дека животната средина ќе ја дискутираме само тогаш кога ќе организираме јавна расправа за животна средина. Секоја политичка одлука, секоја втора, да не бидам толку изричита, секоја втора политичка одлука на ова Собрание и на Владата на Република Македонија има некоја еколошка димензија. Може да биде зелена, може да биде црна од еколошки аспект. Меѓутоа за жал, ние за екологијата зборуваме само кога на тема е еколошки

закон, а кога ќе се отворат некои економски прашања еколошката тема ја забораваме. Сега ќе ви дадам еден пример кој што велам до сега исто го дискутираме само низ аспект на пари. Актуелна е темата изградба на автопати преку концесии. Еве да не навлегувам и тука има еколошки аспекти ама се малку посуптилни. Прашањето кое што до сега го спомнувавме, а тоа е дали обиколницата околу Скопје ќе се плаќа или не, дали ќе има патарини или нема да има патарини, го гледавме до сега само низ призмата на пари. Колку пари ќе земе државата, колку пари ќе земе некој концесионер, и дали тој однос е фер. Мислам дека ова прашање пред се треба да го гледаме како еколошки проблем број еден. Сметам дека би било недопустиво и би било навистина срамота, и апелирам до министерот, срамота е ако дозволиме обиколницата да воведе патарини кои што ќе значат повторно дека сите најтешки камиони и сите најтешки загадувачи наместо да одат преку обиколницата да ни поминуваат низ цело Скопје. И сметам дека загадувањето во тој случај ќе се создаде како што се создава и денеска во главниот Град ќе биде десеткратно, стократно поголемо од било која цена што ќе ја земеме од било кој концесионер. Значи, логиката на обиколниците во цел свет не е да заработат пари, логиката на обиколниците е да го извадат сообраќајот надвор од градот. Штом ќе го извадат сообраќајот барем еден дел надвор од градот, ќе го намалат и загадувањето. Ние и сега Скопје го имаме како закрчен загаден град. Неколку места во Скопје се сметаат за црни точки за загадувањето. Ако продолжи ова сметам дека инвестицијата во обиколница ќе биде пропадната, џабе сме давале толку пари за обиколницата, оти само на крај некој десети човек ќе извади кар.

И третиот и последен коментар, во животната средина од денеска натаму мора да зборуваме за инвестиции, инвестиции, инвестиции. И се друго ќе биде помалку важно. И поголеми еден навистина сериозно изработен план Национална стратегија за инвестиции во животната средина од страна на

Владата, Министерството и Австриската агенција за соработка. Овие се сигурно помали од тоа што на крај ќе испадне точно. Само за еден од столбовите 200, над 200 милиони евра кои што треба државата да ги обезбеди, на страна ИПА фондови, на страна други. 36 милиони евра според тој план биле планирани за 2010. Ги барав во Буџетот, можеби на грешни места гледам ама не можев да ги најдам. Убедена сум дека ниту во 2009 инвестиравме 24 милиони евра во животната средина, ниту во 2010 ќе инвестираме 36 милиони, и со тоа само си ја одлагаме маката. Оти тоа значи дека во 2011 треба 100 да најдеме милиони евра, што е навистина тешко. При тоа овие инвестиции се само инвестиции од централниот Буџет, само за спроведување на директивата за вода овој материјал вели дека по општините ќе треба да се обезбедат дополнителни 3-14 милиони. За изградба на нови системи за вода за пиење уште 13, а за приоритетни проекти во делот на отпадни води секој проект е 35 милиона, 12-14 огромни, огромни суми. Значи, до колку не сме подготвени овие пари да ги обезбедиме иако тие се навистина големи суми за Република Македонија, тогаш сите закони ни паѓаат во вода. Ако не сме подготвени да инвестираме, ако Европската унија инвестира илјада милијарди евра, во следните 20 години само во енергетика за да го смени енергетското производство од електрани на јаглерод во други извори по здрави, помалку што ја загадуваат природата, тогаш ако ние не мислиме барем малку да го следиме чекорот, мислам дека секоја година нашето здравје ќе биде се полошо и без грип и со грип. Нашата животна средина ќе биде позагадена, а овие дебати веќе нема да имаат никаква поента. Така да се надевам во следниот период ние како пратеници малку поттикнати од ваквите информации и добри сугестии од граѓанскиот сектор дека ќе бидеме многу поактивни и ќе бараме проектите и законите навистина да имаат зелен печат пред ние да им го дадеме собранискиот. Благодарам на вниманието, Сашко Стојмановски.

Сашко Стојмановски:

Почитувана госпоѓо Шекеринска, почитуван господин министер...

Најпрво сакам да се заблагодарам за поканата на оваа јавна дискусија и јавна расправа. Поканата ја добив преку Стопанска комора на Република Македонија од госпоѓица Љубица Нури и би имал што да изјавам во врска со политиките за унапредување на животната средина во Република Македонија.

05/1.- /ЕД

Сашо Стојмановски: (продолжение)

За мене, да кажеме, можам да кажам дека сум бил од двете страни, не сум бил од страна на политичарите се негде до 87-88-89 година додека бев во Сојузот на социјалистичка младина на Македонија тогаш, потоа сум од страната на Социјал демократскиот сојуз на Македонија, бидејќи работев во невладиниот сектор во еден период, а сега сум во стопанството каде што е бизнис секторот и кај што мислам дека е најбитниот елемент од сите три, затоа што ако стопанството не е активно, ако нема средства, ова што го збориме овдека може во вода да падне. Битно е да кажам дека Македонија со потпишувањето на договорот за асоцијативно членство, се согласи сите тие европски директиви да ги усвојува и да ги применува. Се надевам дека набргу ќе го добиеме датумот за преговори, јас сум оптимист. Со тоа, нашите шанси ќе бидат уште поголеми. Директивите од Европската унија треба да се прифатат во Македонија, меѓутоа сите наши карактеристики се локални, исто така, мораме да ги вградиме. Овдека се претставниците од Министерството за животна средина, гледам доста од нив и мислам дека делот од оваа дискусија се однесува и на нив да бидат активни за некои наши следни чекори.

Најбитна работа за сите нас е дека сите законски и подзаконски акти во иднина треба да се базираат на принципот на децентрализација. Значи, ние како држава, администрацијата што е државна, не е моќна да одговори на сите барања на секој граѓанин --- некои да кажеме во с.Миравци. Значи, политиката на децентрализација е битна и во оваа ---, бидејќи тој што е локален, по општините, си го знаат бизнис секторот, си го знаат невладиниот сектор и знаат како да соработуваат и да ги решаваат проблемите од оваа област. Законската

легислатива, значи, мораме да ја насочиме во тој правец ако сакаме да имаме ефикасност. Голем број на закони се донесени, на пример, интегрираните еколошки дозволи се на тој начин има А и Б дозволи каде што има некое ниво на децентрализација. Меѓутоа, во иднина за сите други законски и подзаконски акти поврзани со животната средина, треба мислам дека тој принцип уште повеќе да се применува. Би сакал да истакнам дека во Македонија многу малку имаме обновливи извори на енергија. Тоа е сфера која што треба да работи на се повеќе, има веќе некои почетоци од приватни компании, има од страна на министерството активности, има и некои конкретни проекти, меѓутоа, треба многу поголема енергија да насочиме во овој правец. За оваа намена, дефинитивно Република Македонија треба да одделува многу повеќе пари од буџетот. Оваа година ставката на буџет, јас, не сум бидејќи не сум разгледувал, меѓутоа, ставката на буџет треба од година во година во однос на --- извори на енергија да расте.

Јас имав можност како дел од стопанството да имам некои директни контакти со некои фирми од странство, со цел да ги донесам тие фирми, да почнат да бидат активни во Република Македонија. Досега сите тие контакти, за жал, не се успешни. Не се успешни бидејќи Република Македонија е мала како пазар, мала како --- интерес, многу негативни фактори од тој аспект. Меѓутоа, ако имаме една поголема и заедничка акција, мислам дека резултатот може да биде многу подобар. Она што е битно во оваа сфера, би сакал да истакнам дека енергетската ефикасност во многу ќе придонесе за унапредување на животната средина. Најголемите индустриски капацитети што се во Република Македонија трошат огромно количество на енергија за која што пак треба ...се влошува состојбата со животната средина во Република Македонија.

Проектите во оваа сфера, се да кажеме, приоритет во Република Македонија. Акциониот план за таа работа, јас учествував лично во едно истражување на ТАМ-БАС програмата за...од Европската банка за обнова и развој, да увидиме какви се потребите на стопанството во однос на енергетската ефикасност. Сите фирми, буквално сите фирми со кои што контактирав беа заинтересирани за таа работа. За тоа направивме еден краток извештај. Извештајот отиде до Лондон. Очекуваме некои средства да се одобрат за таа работа.

Друга работа што е битно, се спомнаа огромни инвестиции. ----- ме радува во ---- спомна госпоѓата Шекеринска, во однос на Извештајот на австриската агенција за развој. Тоа се стварно огромни бројки во сферата на животната средина. Меѓутоа, ние како Република Македонија, да не останеме само да кажеме, како корисници, туку во целава оваа работа моја заложба е да бидеме и учесници. Значи, да се донесе дали уредба, дали протокол, дали одлука на Влада, за сите тие големи проекти каде што има огромни суми, обврзно да има македонски партнер, односно македонска компанија каде што ќе има инженери, каде што ќе има стручни лица која што ќе биде партнер и која што ќе учествува во спроведувањето на тие работи. Досега од моето лично искуство, ние секогаш сме на опашката, трошките ни ги оставаат на нас, иако имаме и стручност имаме и луѓе, меѓутоа, немаме некој концепт заеднички како држава тоа да го оствариме. И, она што е исто, да кажеме голема слабост во Република Македонија е недостаток на мерни инструменти. Значи, оваа област мора да се следи. За да се следи морате да имате мерен инструмент. Ако сакате да измерите температура, треба да има термометар. Такви има инструменти... мора. Овдека ја гледам госпоѓа Магдалена од Техно лаб за која што знам дека има инструменти, и она, јас би ја повикал да ни ја каже состојбата во таа област во Република Македонија, бидејќи има најдобри информации. Во тој сектор мора да имаме повеќе компании, да се развие и конкуренција и да се развие квалитет во таа сфера.

И, она што е-----во однос на.....а што не го спомнав, а зборев за децентрализацијата, значи, онаа јавната сфера, кампањата, информативниот систем што треба да биде за граѓаните, мора да биде на поголемо ниво. Јас тоа го имам забележано лично во Америка, за фрлање лименка, казната е 1000 долари. Меѓутоа, на автопат возите, на секои да кажеме незначителни километри, има натписи, пишува за фрлање на лименка од возило 1000 долари. Кога одите на плажа, толкави натписи дека е забрането пиење алкохол, дека е забрането фрлање отпадоци, толкави натписи. За жал, во Македонија треба многу да се работи и на јавната свест, и на информативниот систем. Кога ќе го децентрализираме тоа, на ниво на општина, па на месна заедница, па тие локалните луѓе на месната заедница, е тогаш може да ги контролираме таблите. Јас во Охрид сум приметил табли, меѓутоа, после одреден период таблите или се

скршени, или се шкртнати, или натписите не се читаат итн. Тоа се значи, низа некои слабости кои што треба како држава да ги регулираме. Тоа се регулира со помош на Министерството за животна средина, која што треба да предложи мерки и со помош на општините кои што тие мерки треба да учествуваат и да ги спроведуваат односно на најдолното ниво према месните заедници. За сега толку од мене. Благодарам на вниманието.

Радмила Шекеринска:

Благодарам, господинот Кенан Хасипи, исто така член на Националниот совет и пратеник во Собранието и е пријавен за дискусија, после тоа Јадранка Аризанковска, исто така од Стопанската комора.

Хасан Хасипи:

Благодарам госпоѓо претседател.

Почитувани гости, почитувани колеги, почитувани претставници на невладиниот сектор,

Своето веќе укажува дека почнува седницата.

Меѓутоа, во овој момент побитно е ова. Овде што го расправаме, бидејќи по мене на полето на нашиот ангажман за заштита на животната средина како политичари е голема единица.

Ние законите сакале, или нејќеле, мораме да ги носиме, бидејќи сакаме да бидеме дел од европското семејство. И, нормално треба да легислативата да ја усогласуваме во тој правец. Меѓутоа, се друго што можеме да направиме за жал, или не сме го направиле, или не сме имале доволно време да го направиме тоа. За среќа, тука е и невладиниот сектор, тука се луѓе со лични амбиции, тука се луѓе кои што имаат искуство на ова поле, па сопствени обиди нешто прават за да ја подобриме состојбата во сферата на животната средина.

Меѓутоа, јас нема многу да должам. Во првиот дел малку ќе имам еден глобален осврт.

Прво, ако се направат сите анализи, се она што се прави во светот во сферата на заштитата на животната средина, морам да напоменам дека независно што ние на тоа скалило што го кажа претседателката, во емисија на јаглен диоксид сме негде високо. Факт е дека во светот најголемите загадувачи на животната средина се земјите високо развиени индустриски земји, со висока

технологија. Таа луда трка кон профит светот го води во катаклизма. Ова глобалното затоплување, во најголема мера се должи на големата трка за профит и не доволно внимание за сево она што се емитира во етерот. И, како штетни гасови, како загадувачи, итн.

Втора работа, гледајќи ја стратегијата на Европската унија на овој план. Тоа е се во ред. Меѓутоа, не е само Европската унија загадувач на животната средина. Ова прашање е од глобални размери и свесни сме дека по ова прашање има огромни несогласувања помеѓу членките на Европската унија, Соединетите Американски држави и земјите кои што --- силно напред во новите технологии кои што воопшто не внимаваат на тоа колку и како ја загадуваат животната средина. Тоа е еден глобален проблем и за жал, јас ќе проговорам за нешто кое што сите го знаеме, меѓутоа, се разбира од објективни причини многу земји во светот тоа не сакаат да го потенцираат. Ретко наоѓам податок, колкаво е влијанието на нуклеарната технологија во загадувањето, бидејќи тие директно влијаат на човековото здравје. Користењето на нуклеарната технологија произведува нуклеарен отпад. Тој отпад некаде треба да се складира, а тој отпад е високо штетен за човековото здравје, не во моментот на складирањето, туку и со децении ----.

Во тој дел молчешкум, не се многу расправа по светските институции, вероватно од причини кои што на сите ни се познати, и технологијата на генетскиот инженеринг кој освен позитивните работи е потенцијална атомска бомба по здравјето на човекот и по животните средини. Ние знаеме се што може да се произведе, какви се производи произлегуваат од тоа кои што се директно штетни по човековото здравје, а кои што ете, некако меѓу редови некаде се напоменува, меѓутоа доволно не се обрнува внимание. Она што го реков, што сакав да го кажам, во глобални рамки. Пренесено на ниво на Македонија, две клучни работи се битни.

Прво, не ниската свест. Јас не верувам дека има човек кој што не е свесен дека не треба да фрли хартија или конзерва на автопат, или шише, нели пластично ја испил водата и го отвора прозорецот па го фрлил, туку немање на доволна еколошка култура. Не мислење дека со труењето на животната средина, тој не само себе, на сите им прави проблеми. И, тоа прашање е крупно, тоа прашање може да го реши невладиниот сектор, медиумите и нормално

политичарите со потенцирањето на проблемот и со постојано потсетување и едукација на населението дека тоа е штетно. Илјада пати ако треба ќе се повтори, ќе се користат сите можни средства за тоа да се потсетува. Инаку, она што го добивме како податок е застрашувачки. 0,67% се обработуваат тие теми во медиумите за разлика од тој кој кого убил, или кој кого, некој направил криминал. И, тоа е добро да се потсети, бидејќи и тоа е штетно по државата, меѓутоа, ако сакаме да изградиме висока еколошка свест, мораме приоритетот да го пренесеме на полето на информирањето, бидејќи тоа не бара многу средства, а можеби има поголем ефект од вложување на големи средства.

Втора работа. Некои работи ги прави сиромаштијата. Високите технологии во заштитата на животната средина имаат и висока цена. Меѓутоа, во Македонија се евидентни две работи, кои по мене се многу опасни.

Првата работа е, што ние некогаш за привлекување на странски инвестиции, не внимаваме многу колку странскиот инвеститор ќе влијае во текот на производството да ја заштити животната средина. Имаме примери каде што прават нешто што во сопствените земји тој инвеститор не би го правел. Тоа е факт. Земја членка на Европската унија, инвестира во Република Македонија, без примена на инструментариум за заштита на животната средина. Нормално, ние сме сиромашна држава, сакаме да привлечеме инвеститори, не сакаме со сите да влеземе во конфликт, меѓутоа мораме на тоа поле да имаме стратегија. Господине, ти ако сакаш да вложуваш, основно е да се почитуваат сите прописи на Европската унија, вие во крајна линија сте членка на Европската унија и на тоа поле ќе ја заштитувате животната средина и нема да ја загадувате во рамките на можностите, се разбира. Нема апсолутна заштита, бидејќи не може да се направи апсолутно неиспуштање на емисија на гасови и штетни материји. Меѓутоа, тоа може да се редуцира на ниво кое што би овозможило оптимален амбиент да имаме здрава животната средина. Инаку, овој простор што го имаме воздушен, е таков што трпи огромни..., да не се занесуваме дека со мали емисии ќе направиме голема штета. Не, мали емисии со самата природа ги регулира и тука нема голема штетност. проблемот што тоа тие емисии се огромни и веќе не е можно во рамките на држењето на природниот баланс да се тоа заштити и затоа ги имаме овие глобални климатски промени кои што се застрашувачки и кои што ако продолжат после нели договорот ---- нели се подготвува еден нов

договор ако на тоа поле не се направи, тоа ќе биде општа катаклизма, бидејќи последиците можат да бидат сериозни.

Уште нешто би сакал да напоменам. При изградување на нови капацитети, при користењето на моделите за заштита на животната средина. Некако кај нас е мода дека се што е од надвор, е добро и квалитетно. Господинот Поповски многу фино рече: Ние имаме -----, имаме внатрешен потенцијал. Многу поефтин, луѓе кои што добивале награди надвор. А кои што ние не знам од кои причини недоволно ги ангажираме или недоволно ги респектираме. Со тоа ние таа сума би ја преполовиле. Никој не би ни помогнал повеќе отколку ние самите себе. И, ниедна надворешна технологија не може да биде поефтина од нашата, доколку нашата се покажала квалитетна и успешна. Ако се во прашање суети. Да ги тргнеме настрана. Тие луѓе ни се потребни со своето знаење, со своето искуство, со она што го направиле во животот, зошто сведоци сме дека на секој чекор имаме диви депонии. Сведоци сме дека имаме голем број на општини каде што се прави канализација без филтерски станици. Не се филтрираат отпадните води. Тие се дополнителен извор на зараза. Дополнителен извор за загадување на животната средина. Пиеме апсолутно нечиста вода, а веќе имаме технологија на био филтри на прочистување на овие субстанции кои што претпоставувам не коштаат многу, а се многу корисни, а не трошат ни енергија. А, ние во рамките на светската борба за заштита на животната средина стои и еден податок, претседателката го има пред себе, дека проектот е да се направи 20% заштита на енергија и да се наоѓаат алтернативни извори на енергија. Фактички ние имаме модели на заштита на животната средина со тие био модели со кои како што, еве, добив нов податок не троши ни киловат електрична енергија. А, за да се произведе таа енергија мораш да користиш освен вода, се користат и некои други ресурси кои ја загадуваат животната средина. Да не спомнувам за нуклеарната технологија или за термоелектраните инт. Значи, нешто можеме да направиме, со наши сопствени сили, со наши сопствени средства и со масовна едукација на населението дека се што ќе падне од рака на земја, на почва, може на некој начин да ја загади и почвата, и земјата и воздухот, и водата и на тој начин индиректно да влијае и на здравјето на луѓето. Јас имав толку. Ви благодарам на вниманието. Се извинувам може малку одолжив----

Радмила Шекеринска:

Благодарам.

Госпоѓа Аризанковска од Стопанската комора и Ана Лазаревска од Машинскиот факултет.

Јадранка Аризанковска:

Добар ден на сите.

Ве поздравувам во името на Стопанската комора на Македонија.

Јас сум Јадранка Аризанковска. Инаку сум долго време инволвирана во делот на имплементирање да кажеме или запознавање на компаниите со европските програми. И, не би сакала да должам, во тој дел би сакала да кажам, посебно затоа што и на некој начин чувствуваме како Стопанска комора дека тоа ни е задача пред стопанството да презентираме што се можности постојат, за да можат да ги имплементираат сите овие елементи за кои зборувавме дека коштаат многу. Меѓутоа, нашата цел е да ги запознаеме дека компаниите пред се, имаат на располагање и европски фондови кои можат да ги користат токму во имплементирањето на овие делови. За таа цел имаме одлична соработка со Министерството за екологија како Стопанска комора и мислам дека веќе доста направивме во тој дел, делумно запознавање на компаниите што се им е достапно веќе на користење во рамките на европските фондови.

06/1.- /МП

Јадранка Аризанковска: (Продолжение)

И тука би сакала да кажам иако вообичаено јас зборувам пред компаниите, сега имам друг тип на слушатели, меѓутоа тука е господинот Јоти кој исто така верувам бил присутен на дел од нашите обуки или едукативни, информативни кампањи. Сакам да кажам дека Македонија веќе има пристап до програмата за конкурентност, иновативност која во себе содржи подпрограма која е наречена еквиновации која многу лесно може да се искористи од страна и на невладините организации и на самите компании во подобрување на пристапот односно подобрување на нивните системи согласно заштита на животната средина. Понатаму воведување на различни прочистителни или рециклирачки фази во производството кои ќе допринесат за помал отпад. Исто така би сакала да кажам дека стопанството е спремно преку различни програми како што е програмата која заедно со Министерството за екологија во моментов влегуваме

за почиста индустрија, програмите од ИПА како што се програмата за погранична соработка која исто така воглавно третира програми за кои може да се аплицира на проекти во делот каде што општините можат да аплицираат на проекти за заштита на нивната животна средина, пречистителни станици, рециклирачки оддели итн. Покрај тоа постојат и други програми како што е FP 7 програмата. Државата во тој дел направи доста досега за да може да им овозможи и на невладините организации и на компаниите и на општините да имаат пристап до овие средства. Всушност поентата ми е да апелирам што повеќе да се користат овие средства и да се аплицира повеќе на програми. Значи не можеме стално да кажеме дека државата ни е крива затоа што не е. Сите од нас, секој индивидуално во своите сегменти посебно стопанството, нашата задача е и мислам дека успеваме со тоа да го запознаеме стопанството што се им е достапно и дека многу брзо ќе видиме ефекти во реализирање на разни проекти кои токму ќе придонесат во овој дел на заштита на животната средина. Спомнавме тука дека алтернативната енергија односно интелигентната енергија исто така е предизвик за Македонија и мислам дека Македонија од страна на Европската унија е видена како земја која што може да имплементира многу проекти пред се затоа што во тој дел постои програма наречена интелигентна енергија во рамки повторно на програмата за конкурентност и иновативност за која Македонија треба наскоро да добие пристап и исто така тие средства треба да се користат. Тука е и FP 7 програмата посебно за истражувачите и иноваторите достапна програма со огромни средства од страна на Европската унија кои може да ги поттикнат сите тие развои.

И од трет аспект сакам да кажам уште една работа а тоа е поддршка значи стопанството би сакало да го види имплементирањето на Кјото протоколот затоа што тоа пред се доколку се имплементира до крај од страна на Македонија, пред се тоа за нив би значело и финансиска добивка затоа што размената на тие кредитни поени би допринела и за поголема свесност на компаниите за заштита на животната средина, имплементирање на сите овие системи за заштита. Благодарам.

Радмила Шекеринска:

Благодарам.

Сега имаме уште двајца пријавени. Тука ќе ја затворам после нив дискусијата и ќе им дадам шанса и на министерот и на господинот Бергман за завршни излагања. Ана Лазаревска и последен тоа е пријавен Магдалена Трајковска Трпевска.

Ана Лазаревска:

Прво би сакала да се заблагодарам на Фондацијата Фридрих Еберт што го организираше овој собир и да се извинам што малку закаснив, имав претходно настава така да едноставно не можев да присуствувам на две места во исто време.

Накратко ќе се осврнам на тоа што вчера исто во рамки на неформална средба бевме поканети да го изложиме како наше мнение во Канцеларијата на Фридрих Еберт фондацијата и да го искористам овој момент да повикам на реализација или активен приод кон решавање на тие наши проблеми кои што ги препознавме. Моето видување беше дека и сеуште стојам на тоа ќе ми биде драго ако воопшто и добијам поддршка од овој собир тука и пошироко и идејата се пренесе понатаму да повторно се потрудиме да го реактивираме Фондот за животна средина односно да се насочат средствата кои што се собираат од даноците или таксите како што се популарно наречени и да се насочат тие даноци само во реализација на проекти поврзани со заштита на животната средина. Јас мислам дека тоа во многу би помогнало на индустријата со тоа што оние средства кои тие би ги вратиле на државата во форма на данок би им биле повторно вратени за реинвестирање во проекти за заштита на животната средина и нивно ____ со европските директиви, значи нивно усогласување и задоволување на критериумските со европските директиви, а од друга страна нашата држава е обавезна да ги запазува и да ги следи и да ги имплементира во нашето законодавство односно индустријата да мора да одговори на тие барања. Тоа е првото мое видување.

Второ, драго ми е што во аудиториумот имаше повик на поканување на наши експерти во реализација на проекти кои што ќе бидат носители македонски ентитети затоа што еве ја користам оваа прилика да кажам дека на ниво на Европската унија во областа во која што јас лично сум заинтересирана а тоа е менаџирање со отпад. Се формира група која што треба да ги доработи и да направи модификација и доусогласување на одредбите кои што се однесуваат на

менаџирање со отпад особено со депониите, нивното затворање и нови локации каде што треба да се отворат депонии. Како дел од таа група на експерти бев поканета од Универзитетот _____ да се вклучам во нивната работа бидејќи како стипендист на _____ имав можност да учествувам во проекти кои што беа директно истражувачки но и апликативни поврзани со оваа област. Значи една од опциите кои што беше побарано таму, ние како контакт личности тука _____ да кажеме дали Македонија е спремна со поддршка од Владата или со поддршка од локалната самоуправа да даде некоја од нашите капацитети, дали се работи за лабораторија, дали се работи за експериментал сајд, во овој случај би можела да биде некоја од нашите депонии или оние локации кои ќе се спремат да станат санитарни депонии во согласност со европските директиви и да тоа се оствари како формална дозвола и да ние бидеме вклучени во една таква поголема шема. Ја користам оваа прилика и до Министерството за животна средина и до градот Скопје или до било која од тие регионални депонии кои што се планирани во рамки на нашиот план или стратегија за менаџирање со отпад да се пријават дали се интересни да нивната локација биде користена и да биде вклучена во една таква мрежа. И ќе го поддржам предлогот на сите кои што претходно укажале на таа потреба да и после она што слушнав од последните тројца дискусанти да нашите ентитети во Македонија без оглед дали се работи за приватни или за јавни претпријатија да се вклучат што е можно повеќе во фондовите кои што ги нуди Европската унија за пристапни фондови. Значи на тој начин ние не само што ги превземаме потребните обврски туку активно се вклучуваме и во дополнителен тренинг на наши експерти и стручњаци кои што би требало понатаму да работат со тие капацитети. Значи најлесно е со копи пејст да искористиме нешто што е применето а да тоа не биде _____ со нашите потреби. Секоја од тие постројки кои што ќе треба да работи без оглед дали се работи, без оглед дали се работи за индустриска постројка, дали се работи за пречистителни станици или само постројки за прочистување на води за пиење ние мораме да научиме да работиме сами затоа што нам ќе ни биде оставено тоа. А имаме капацитети и драго ми е што беше тоа нагласено, имаме капацитети кои што работат и во државата а работат и надвор и се спремни да помогнат да го вратат своето знаење кои што било инвестирано во некој период од нивниот живот на Македонија. Тоа накратко би било се и ви благодарам.

Радмила Шекеринска:

Благодарам.

Има збор Магдалена Трајковска Трпевска, повелете.

Магдалена Трајковска Трпевска:

Добар ден на сите.

Почитувано претседателство, почитувани претставници на Фондацијата Фридрих Еберт, да се заблагодарам на можноста да присуствувам на една ваков собир. Јас сум Магдалена Трајковска Трпевска, дипломиран хемиски инженер сум по професија, инаку сум во рамките на овој собир претставник на приватниот сектор кој што работи во областа на животната средина. Значи не сум ни политичар ниту невладина организација иако невладините организации се во тешка соработка, секогаш сум спремна да дискутирам и да давам податоци. Мене ме повика господинот Сашо што во моментот и тој е во иста ситуација како мене. Работи во приватен сектор што се бави со проблематика поврзана со животна средина и со заштита и безбедноста на здравјето. Како што знаете тие две средини животната и работната средина се две работи и тешко може да се направи граница, па често пати имавме толкување на таа проблематика.

/ЕС 7/1.-

Магдалена Трајковска Трпевска: (Продолжение)

Значи, веќе ви се преставив, исто и за господинот Ралф Бергман ми остави впечаток раскажувајќи ја неговата животна и професионална кариера во оваа област.

Сосема на кратко да кажам и јас неколку збора за мене не со намера да се рекламирам, не е ни целта на овој собир овде. Значи моите почетоци на работење во областа на животна средина се некаде од 1981 година, но поинтензивно некаде од 1990 година кога и во Македонија повеќе се раздвижија работите во оваа област. Реков дека сум претставник на приватниот сектор _____ фирмата во која што работам и која што 10 години работи како приватен консталтинг компанија но која што има и сопствена лабораторија за еколошки испитувања која што од минатата година се акредитира согласно стандардот _____, за еколошки испитувања во животната средина. Поточно ние сме акредитирани само за девет методи кои што се поврзани со следење на

емисијата за загадувачките супстанции во воздухот. Значи оние основните 5, прашините, цврсти честички со различна големина. Како човек со богато искуство во оваа област, значи не само што сум работела на студии, елаборати, на апликации за _____, сега сум нормално не сум толку многу млада, но во помлади години директно сум учествала во мониторингот на емисиите на загадувачки супстанции во овој сектор. Така да имам навистина многу да зборувам со тоа, но немам намера да ве задржувам со податоци, статистики. Тоа може да се договориме, има мое досие, имам публикувано голем број трудови.

Сега сакам да кажам само неколку збора како човек со искуство во оваа област. Имено, факт е дека состојбите на животната средина во Република Македонија можеби не се така розови. Меѓутоа, јас како непоправлив оптимист во животот сепак мислам дека работите се движат во Република Македонија. Тоа е мојот впечаток поготово во изминатите 5-6 години, генерално може и повеќе. Лично сметам дека Министерството животна средина и во овој контекст може да има најголем придонес. Зошто го велам ова. Факт е дека во изминатите години се донесоа голем број закони во кој се имплементирани голем број директиви поврзани со животната средина. Сигурно како што рече и госпоѓата Шеќеринска законот не значи ништо, мртво слово на хартија, до колку тој не се применува. Меѓутоа и во однос на примената на законската регулатива сметам дека има некакво движење во нашава земја. Ќе кажам неколку примери. Еве на пример, Македонија _____, многу подобро знаат од мене, нашава држава е една од ретките, една од водечките во групата во западниот Балкан кој веќе има втора национална комуникација за _____, климатски промени. Да речеме нешто што го нема Босна, што го нема Албанија, Бугарија не сум сигурна, има веќе втора комуникација. Значи тоа е една информација за состојбите за животната средина што ја знае европратеникот. Ме зачуди она што го кажавте, ќе ги проверам како стручњак податоците, навистина изненади. Навистина ме изненади податокот што го кажа госпоѓата Шеќеринска дека Република Македонија, само Бугарија е пред нас, дека многу повеќе имаме загадување со емисии на ЦО₂, меѓутоа вашите анализи се по единица БДП. Тоа е навистина фрапатно за мене иако јас ги имам вака, и во глава и можам да ги кажам податоците но не е тоа целта на овој собир, колку се кило тони емисии на

екваленција на ЦО₂ итн., и тоа е навистина изненадувачки. Генерален мој став во однос на состојбите со животна средина во Република Македонија е, веќе го реков, работите се движат, кажав неколку факти. Европа знае за нас за втората национална комуникација за климатски промени со податоци за емисиите. Република Македонија јас имам информации дека е веднаш по Шведска во однос на информациите годишни емисии на загадувачки супстанции во согласност _____ на програмата и што веќе четврт апдејт правиме на _____ инвентарот. Во нашава држава веќе по втор пат се апдејтира и ажурира и надоградува катастарот на загадувачи на воздухот, водите и на почвите чиј резултат ќе бидат достапни следната година. Ова се факти за кои што бев повикана од господинот Сашо. Од друга страна мојот впечаток да речам како стручњак во оваа област дека веќе и фирмите имаат извесен пресврт во однос на однесувањето во однос на животната средина. Зашто на почеток ги спомнав законите. Самото донесување на законите е уствари обврска на фирмите. Мојот впечаток е дека особено оние фирми кои што имаат странски сопственик, без да имаат санкции во Инспекторатот самите покренуваат иницијатива за изработката на апликации, дали на _____. Е сега сум можеби премногу оптимиста, иако еден критички тон провејуваше на целата оваа средба, тоа е мој впечаток, но е навистина мој впечаток. Да речеме ако ФЕНИ има еколошка дозвола иако е загадувач се уште, иако не знам дали ФЕНИ сеуште плаќа за тоа што го загадува меѓутоа тоа министерот ќе каже, јас не сум компетентна, но ја направи еколошката дозвола и ја доби. Цементарница УСЈЕ е исто така еден од поголемите загадувачи, самоиницијативно иницира изработка на студија за оценка на влијание за употреба на алтернативни горива, дали се тоа гуми, отпадни масла итн. ако да речеме Мита стил да речеме потпишува годишен договор, еве со мојата фирма, за следење на емисијата на загадувачки супстанции итн. Тоа се податоците, а тоа значи дека работите се движат.

Она што на крајот би го кажале е тоа дека треба размена на информации. Мислам дека тука ни е слабата точка. Значи и законодавниот дом и јавноста да бидат информирани за тоа што се случува со животната средина во нашата држава по медиуми и по огласи. Тоа е она што ни недостасува. Да меѓутоа има релативно доста информации на веб сајтот на Министерството за животната средина и ако во моментот не ни дадовте заради _____ работи, еве од вчера

завчера не сум проверила. Значи сепак има информации, но информации на мониторингот. Меѓутоа, некако да ли ги популаризираме тие работи, дајте тоа да допре до обичниот граѓанин. Преку обичниот граѓанин ќе допре и до законодавниот дом. Тоа е мојата порака и дискусија во оваа област. Ви благодарам.

Радмила Шеќеринска:

Ви благодарам.

Последна за збор е Евдокија Солева, повелете.

Инаку и јас го делев вашето изненадување кога ја прочитав листата на емитувачи на ЦО2 и мене не ми беше јасно како Република Македонија чија што индустрија само делумно работи денеска. За жал, нашата индустрија прво е прилично неефикасна тоа е наголемиот проблем и второ енергијата која што ја создаваме е енергија е од извори кои што создаваат ЦО2. и единствената постројка која можеше да влијае Неготино е прескапа, па не се користи и сето тоа создава навистина големи проблеми. Ако веќе зборуваме за енергетска ефикасност доволно е само да влезете во различни јавни институции, ќе видите дека кај еден дел од нив греењето е преслабо имаме, па се грејат дополнително, а во некои други институции како што на пример во Собранието ќе влезете во канцеларии и во сред зима постојано се отворени прозорците, што е огромна загуба на енергија, апсолутно енергетски неефикасно и не би можела да го дозволи ни една Германија, а тоа кај нас се случува.

Евдокија Солева:

Јас сум Евдокија Солева хемиски инженер, долги години работев во Алкалоид како директор на _____. Ги спроведов сите како водител на проектот управување со екологија со квалитет во Алкалоид и како координатор на тој проект го добив првиот сертификат на Република Македонија за екологија, управување со екологија по ____ 14001. И тогаш бев прва, првиот сертификат, дури и пред Бугарија. Бидејќи беше спомната и Бугарија сега и бевме викнати како стручњаци во Бугарската Стопанска Комора да објасниме како сме го направиле тоа, затоа што тогаш беше тоа многу нејасно. Инаку напишав две книги за Управување со квалитет _____ и Управување со екологија _____. Апропо искажувањата на сите овие консултанти и дискусанти не би

сакала да должам, затоа што времето е гледам поминато веќе. Сакав како консултант бидејќи јас се наоѓам од една страна како граѓанин од заштита на животната средина, од друга страна како партнер со фирмите за кои сум работела како еколошки менаџер и од трета страна врзана со Владата, би сакала да изнесам некои потешкотии што наидуваме ние како консултанти или како граѓани. Сепак би рекла дека Министерството за екологија е главно во предвижување на сите работи. не би сакала да речам дека не прави ништо но сметам дека многу споро го вршат одредени работи. Зошто? Ако ви кажам дека од протоколот на Кјото слушам 5 до 12, треба ова, треба ова. Ако во животот и во приватен и во службен и во политика се се одвива по отприлика по мое мислење, по _____ круг, _____, планирај, изработи, чек провери и поправи.

08.- /ОМ

Евдокија Солева:

Кај нас сето тоа од Министерството и од Владата, сепак не можам да кажам дека е оваа Влада да не сфати погрешно дека сум против нејзиното работење, аполитички сум расположена и не сум член на ни една партија. Сметам дека прво кога ќе се почнува од министерствата, се менуваат министрите како ракавици по некој клуч партиски. Ајде и тоа да го голтнеме, да речеме така треба. Во ред. Екипата барем која работи од министерот, вториот човек па надолу би требало да биде константна, со едно одредено знаење, со едукација во текот на годините и со одредени пратења на законодавства на Европската унија. Ние мислам дека и министерот да ме извини, не знам што е по квалификација но немам ништо против. Така да сметам дека Министерството треба да биде капо ди туту капи на се. Бидејќи се почнува и завршува оттаму. Ако ние, повторно кажам плен ... ние го имаме плен. Значи планираме. Да точно планираме, ќе правиме ова, ќе правиме она, ќе правиме закони вака и онака. Тука некаде завршуваат работите. Зошто? Затоа што нема едуциран кадар, Не работи едуциран кадар со екологија, со управување на екологија во Македонија. Новинарите не пишуваат, спомнавте, не знаат. Во министерствата не постојат

одредени екипи стручни кои ќе бидат задолжени за нешто што треба да направат. Министерот е тој што треба да направи чек. Да видам до кај ми е работава што сум ја планирал, сум ја потпишал. Во 2009 година 2010 треба 10 фирми да направат еколошки менаџмент. Да планираме, правиме даваме правиме пари или од порес ќе ги мотивираме фирмите, на оваа немаштија сега ако нема од каде пари, ако некој воведо еколошки менаџмент во фирмата, ќе го наградам или ќе му дадам пофалница. Мора да има мотивација.

Второ, од процентот на порези што ги даваат, сега не можам јас да солам памет тоа си е пак владина политика да се одвојат средства за воведување и имплементирање на тие стандарди. Затоа што рамка никој менаџер од фабриките не е учен што е екологија, што се аспекти, што е загадување, што треба да направам, или требае ваква станица прочистителна, или треба гасоводи. Значи, секој менаџер ќе каже овие пет фирми во 2009 година ќе направат еколошки менаџмент, тоа е рамката. И со 14 илјади или рамката еколошки... Што рековме интегрирани дозволи еколошки ќе ја наведат фирмата да управува со екологија, да се упознае со сите аспекти и со тоа ќе ја заштити животната средина и нема да биде Република Македонија во оние фирми на опашката. Затоа како што рекоа колегите имаме кадар, имаме обучени луѓе, имаме способни луѓе кои што можат тоа да го спроведат. Зошто паквикам Министерството. Министерството кога бара едукација од странство или некоја помош за екологија секогаш е на првата лествица, тука негде, јас 10 години слушам едукатори ... и со 9 илјади и со 14 илјади и доаѓам во ситуација да му кажам на човекот ние сме на седмата скала, дајте нешто кажете ни погоре. Затоа што самото Министерство тие луѓе што бараат, бараат обични работи што не ги знаат.

Второ, треба да се одвојат пари да се планира за школи за децата за менаџери. Полно менаџери нема поима, он си има фирма му работи фирмата,

нема поима што треба да направи или што прави со тоа што истура во Вардар, не знам што и го загадува средоземно морскиот слив. Министрите, Владата треба да се едуцира, пратениците да знаат како што слушаат. Зошто пак викам Министерството, Еве, викате ОКТА. Се спомна ОКТА. Колку имаше прашина за ОКТА. Луѓето ги трујат Селата ги трујат. Водата ја гледаат дека е матна, имаат респираторни проблеми, Министерството се чуди, оди таму на инспекција па се бараат нови два извора да се мери, па да се види што да се направи. Зошто? Имаше ли ... дозвола ОКТА. Кажува ли во ... дозвола дека загадува гасови. Јас 10 година слушам дека ОКТА загадува гасови. Филтри не ставаат. Ама на ОКТА и е кажано од претходните влади 2% сулфур у мазутот важи за Македонија и за другите... не важи и се се матка до сега до 2010 додека е обекано. Зошто во Грција загадува ли истата таа ОКТА или ... Не загадува, не смее ни во Европа да однесе, а кај нас може да загади. И зошто се правеа тие циркуси, по новини по вести, луѓето штрајкуваат, ако он има дозвола. И ако загадува ќе му се даде рок една година , две години да го направи тоа и да не загадува. Зошто пак викам Министерството или прво општината, оној градоначалникот стопати ги збира и зборува таму, а таа треба еколошка дозвола да ја разгледа на општината дали е у реду или не е уреду. Сите се прават луд, збуњен, не знам,. Зошто кажувам Министерството. Имате ли вие ... лабораторија. Немате. Јас барем не знам за последниве две години. Еве Магдалена има. Приватниот сектор има, Министерството нема. Ако јас сум капо де тути капи, и можам да проверувам и да кажувам и да ги спроведувам моите закони ќе му кажам мојата лабораторија ќе влезе ќе го мери и не може тој да ми филозофира и да ми каже вака е. Законот е 80 децибели за звук, и вака ќе биде so-2 е толку дозволено и толку ќе му мерам, ќе видам дали ме лаже или не ме лаже, не да ми филозофира. Значи вие немате акредитирана лабораторија, немате апарати. Еве јас колку пати како консултант сакам од Минстерството сакам лабораторијата да оди ја сметам

како неутрална и дека да биде правилна. Нема одредени апарати, нема одредени инструменти, се учеа некои вработени за екологија со Шветската влада се учеа некои вработени за екологија, се смени владата заврши работата, отидоа луѓето, си отидоа швеѓаните, нема лабараторија. Е затоа е Министерството значи.

Ако земеме законодавството што треба да ...

Радмила Шекеринска:

Ќе ве замолам побрзо да завршувате. Да.

Евдокија Солева:

Пет години се носеа законите, вода, воздух, прашина не знам ова она. Зошто. Нема потреба да измислуваме топла вода. Иди препиши ги европските закони, преви ги на македонски јазик и почни да ги применуваш. Нема што да е чека пет години. Пет години чекавме да се направи законската регулатива. Имам планирани цели. Мора Министерството да има политика за екологија во државата. Планирам ви реков, 10 фирми од овие почнувам по список и ги правам да бидат и ги проверувам дали се направени. Иначе едукација и менување свест на граѓаните на вработените на сите е со обука, од најмали нозе до најголеми и овие менаџери реков, и министри и владини службеници. Бидејќи обуката ја менува свеста ќе имаме од мали нозе децата да знаат за понатака да имаме генерации кои ќе ја пазат екологијата и ќе водат сметка за животната средина. Не знам тука дали има од Министерството за екологија од кај Марин Кочев, зошто не е поканет. Тој направи многу за озонската обвивка и добро е работи, не е ништо смешно, тој имаше да каже некои работи. Рековте тогаш не би имало ѓубриња и во Источна Македонија затворени канали зашто се фрла се. Во Западна Македонија во Рашче да ни е еколошки хаос, на Шар Планина исечени шуми и да не зборувам понатаму за одредени пералници што се отвараат во

секој регион. Во среде Аеродром има перални за коли три, кои ја загадуваат и почвата и гасовите. Благодарам.

Радмила Шекеринска:

Благодарам госпоѓо Солева.

Бидејќи веќе е исцрпена листата за дискусии ќе му дадам збор прво на министерот Јакупи, повелете.

Јакупи:

Благодарам;

Јас сега ако ми дозволите да заокружам.

Јас имајќи го предвид составот и нивото на овој аудиторинум при мојот воведен говор не сакам да оптеретам со конкретните проекти што Министерството, Владата го реализира во доменот на реализацијата и имплементацијата на усвоените закони каде што фала Богу добро стоиме. Значи, ние во делот на инвестициите во животната средина проекти не се концентрирани само во Министерството за животна средина тие се и во Министерството за транспорт и врски, во Министерството за локална самоуправа преку Бирото за меѓународен развој, па дотациите кои одат во општините кофинансирањата кои ги имаме заедно со нашите партнери. Јас со задоволство можам да кажам дека еве како Влада и како Министерство почнавме да ја градиме првата станица во Волково, 7 во сарај помали пречистителни станици, ја заокружуваме постапката за отпочнување на пречистителна станица во Гевгелија, веќе се градат пречистителни станици за целиот Брегалнички речен слив. Пративме апликација за Прилеп пречистителна станица, двете наредни се за Тетово и за Битола каде што ние секако во сите овие три имаме наше учество, наш дел кој што ќе ја достигнеме таа сума таа **стојност** кој што е наведена во стратегијата за инвестиции. Веќе имаме апликација за два региони, па апликации за интегрирано управување со

комунален отпад, за пет региони вклучително и Дрисла. Привршуваат постапките за издавање под концесии каде што во првите години во концескиот договор ќе бидат превидени најголемите инвестиции во овие региони, рехабилитација, ремедијација на старите депонии на тие огромни мали и помали што ги има низ целата држава. Секако дека во делот на Кјото протоколот се десетици проекти кои што изготвуваме проектни документации каде што после изготвување на тие проектни документации ќе следи и трансфер на технологии каде што е навистина чини во ... меѓутоа има интерес од индустријата, издадени се првите две -----и веќе ги подготвуваме Феник ќе се изготви методологијата за плаќање надоместокот и десет нови ----- се издаваат до крајот на месец декември, значи ќе почне примената на принципот загадувачот плаќа. Имаме одредени инвестиции, проекти и на загадените индустриски жешки точки. Не можам да се пофалам за Секторот природа, меѓутоа, и тоа е една во Агендата на Министерството за животна средина. Ова сакав да го кажам што некои од говорниците го кажаа во доменот на децентрализацијата, значи, целата постапка за регионално управување со комунален отпад е децентрализиран, ние само го класифицираме, го набљудуваме и им помагаме, тука морам да го поздравам и учеството што и големиот допринос што го дава регионалниот центар за ---- животната средина кој веќе има и меѓународен статус ужива во нашата држава.

Значи, можеби пропуштив тука негде, ги имаме поднесено, значи согласно со Законот за јавна чистота над 20 илјади казни кој што е пак морам да кажам надлежност на општините, меѓутоа ние како Влада ова се --- кои се произведуваат во Комитетот за отпад кој што го раководи премиерот, се вклучија и Министерството за внатрешни работи и сите други инспекторати, се со цел додека да влезе во систем функционирањето на инспекцискиот надзор за имплементирање на овој закон. Поднесени се кривични пријави за одредени големи загадувачи. Да не зборувам за прекршочни, засилен е инспекцискиот состав на Министерството за животна средина, значи, цела ова е една лепеза на активности кои што секако дека треба да се надополнува во континуитет. Јас,

благодарам, ја поздравувам оваа дебата. Многу се радувам што веќе се повеќе во Агендата на Собранието, на Владата, на други владини, невладини организации во државата, во Агендата приоритет и се дава на животната средина. Ние како министерство сме отворени со сите наши капацитети да го подпомогнеме овој процес на транспарентност на соработка. Интерсекторскиот пристап е неминовен, невозможно е да се реализираат политиките пред се како пристап и благодарам и се надевам на чести вакви дебати каде што ќе можеме да, еве, бидеме и позитивно и критикувани кои што ќе ги примаме и кои на нас ќе ни дадат пласок во понатамошната работа. Благодарам.

Радмила Шекеринска:

Благодарам господине Јакупи.

Господине Бергман, коментари, одговори

Бергман Ралф:

Ви благодарам што сега после оваа исцрпна дебата можам да укажам на некои работи. Верувам дека кога интензивно би зборувал, би ми требал цел час. Меѓутоа, ќе кажам само што е најглавно и она што нема да го споменам, а што беше овде зачнато како тема, можете да ми се обратите, ќе ви ги дадам моите визи карти и ќе бидеме во контакт. Екологијата е скапа, заклучивме. Тоа е тама и кај нас во Германија и прашањето за парите секогаш се поставува. На пример, Санксонија -----, резултат на минатото на земјата и како резултат на старите долгови имаме фонд со 800 милиони евра. Изградивме таков фонд во висина од 800 милиони евра, само за обработка на контаминирани површини кои се уште не се деконтаминирани. Значи, претпоставете, овие 800 милиони евра да можевме да ги користевме за други нешта, ќе можевме многу што да направиме. Но, тоа покажува колку е скапо ако екологијата не се земе предвид онака како што треба да се земе предвид. Што се однесува до финансиите, во рамките на Европската унија, сигурно е така што ќе добиете пари од структурните фондови и за областа на екологијата. Тоа за мене е интересно како политичар. Ако точно гледаме тука сме во конкуренција еден со друг, бидејќи источно германските покраини добиваат многу пари од овие фондови и со приемот на други членки во Европската унија, овие од буџет ќе се премести кон исток, кон југоисточниот дел на Европа. И така треба да биде, бидејќи знаеме дека така треба да се одвиваат

нештата. И овој регион ќе добие повеќе пари за овие цели. Меѓутоа, ние во Европската унија очекуваме тие пари да се искористат навистина за еколошки цели и да се остварат критериумите на Европската унија. Тоа е задачата која мора нужно да ја реализирате. Тоа не можете да го избегнете. Прецизно ќе се гледа дали навистина го правите тоа.

Втората точка беше сопствено финансирање. На политичарите им се вели дека секогаш измислуваат нови даноци. Но, сметам дека треба да се размисли за даноци. Во Германија постојат даноци и такси. Даноци општо влегуваат во буџетот, а додека таксите само за одредени цели. Вчера, со невладините организации додека зборувавме, објаснив дека во моментот во Германија во некои покраини постои тоа а во Саксонија --- не постои, а имено, за фонд за користење на вода, подземна и надземна, било вода за пиење или за индустрија, итн. Значи, по м³ вода треба да се плати одреден износ. Нашиот министер за финансии сакаше тоа да влезе во општиот буџет. Не, ние рековме. Ако се воведат таков буџет, тогаш само за одредени цели, за чистење на води, на пример, или за грижа за одржување на чистотата на подземните води. Тогаш сметам дека ваквите буџети се добри.

Потоа следна точка ако може да се поврзе со автопатиштата.

ЕП - 09/1.

Бергман Рафал:

Во Германија постои една регулатива која не е европска регулатива, а која сметам дека е сепак мошне добра, секој што ќе инвестира во Германија на пример ако изгради ветерници, или ако сака да изгради автопатишта, или хемиски постројки што и да е, или помали објекти, или станови, секој мора за она што ќе направи штета во природата да плати пари за да ја надомести таа штета на природата. Тоа кај нас е законски утврдена регулатива. Овој надомест на штета не се плаќа со пари туку со активноти, со мерки. На пример, стари улици кои не се користат повеќе да се средат, или средување на подрачјето околу водите, значи нема да добиете дозвола ако не сте разјасниле како ќе ги надоместите штетите преку активности во корист на природата. Ако тоа не се случи нема да добиете дозвола, тоа е интегриран дел на постапката за добивање дозволи и тоа е добар инструмент и добро се прифаќа и мислам е

штета што Европската унија не го презема тој инструмент. Ние мора да ги подобруваме работите што не смеете да правиме, а тоа е да постои конкуренција во смисла на тоа да спиралата на екологијата да оди наназад. Оние земји кои имаат помалку мерки за екологија да се во конкуренција на однос со нас кои се еколошки посилни. Значи мислам дека ова ми е познато и од дискусијата во Германија. Имаме нов закон за заштита на природата и покраините ја имаа можноста од сојузниот закон за заштита на природата да отклонат во извесна смисла, да ги намалат стандардите со надеж дека стопанството повеќе ќе се пресели кај нив. Ова не смее да заземе таков тренд, после неколку недели, а посебно во февруари ќе има седница каде ќе зборуваме за овие стандарди кои не смеат да одат надолу туку да одат нагоре. Што се однесува до, сега да ја сменам темата, овде беше спомената, тоа е обуки во врска со еколошката свест и во врска со ова постојат пари во рамките на Европската унија или УНЕСКО програми, а тоа се програми за одржлив развој почнувајќи од градинките и од училиштата каде можат да се користат овие средства, тоа би била посебна тема. Фондацијата Фридрих Еберт може да се занимава со оваа тема, еколошко образование, како образование со одржлив ____.

Реков пет минути после дванаесет, но не сакам да кажам дека е предочна, но некои процеси веќе се неповратливи. Значи треба да развиеме стратегија за прилагодување, да се ориентираме во однос на тоа што климата веќе е променета. Во Саксонија ____

имаме проблем со шумарството во средно високите планини каде има борови шуми, пред 70-80 ____ беше можно ова меѓутоа сега со зголемување на температурата со така наречениот клима стрес овие борови шуми ги напаѓаат штетници. Овие штетници, не знам дали е така придонесоа да се уништат овие шуми. Ова е поврзано со климатската промена, но и со погрешниот избор на локациите за вакви шуми, значи треба да се изработат вистински стратегии, значи прашањето кое растение каде може да се сади и кои се вистинските растенија, под кои услови можам да ги садам, не само економскиот аспект да се земе предвид, туку и климатскиот, прилагодување на растението во тие климатски услови, бидејќи растението треба да има услови да се развива. Тука треба многу да се истражува, имаме многу институции, но секако не доволно. Понатаму, би сакал да се осврнам на зборовите на госпоѓа Радмила Шекеринска, а тоа е законот за информирање во однос на животната средина во

нашата покраина ние имаме ваков закон, информациите во врска со екологијата мора да биде нешто што во секој момент ќе ни биде достапно. Јас ова го доживеав лично, не сакам да ја критикувам Македонија бидејќи не ја ни знам состојбата овде, не знам што има на вашите интернет страници, меѓутоа знам дека во Андалузија во Шпанија, таму го доживеав тоа, мислам дека супер работат таму. 70% од нивната површина е заштитена околина и тука андалузиската Влада се ангажирала да привлече и туристи така за да покаже дека во овој аспект е посебно ангажирана и дека така се јакне туризмот. И на тој начин имаат посебна одговорност гледано од нивната гледна точка, на нивната географска положба одат птиците преселници, водите исто така се интересни, во нивниот систем за информирање можете да ги добиете сите информации, што се случува на пример кога првиот штрк ќе дојде во Шпанија, па се до моментот кога ќе ја напушти Шпанија. Што се случува со загадување на воздухот итн. Сето тоа може да се види на интернет, тоа е одличен начин на информирање. Јас секогаш ја давам таа препорака да се погледне тој начин на информирање во Шпанија. Вие споменавте автопатот. Процеси на планирање, би сакал да кажам дека во Саксонија — градиме во моментот еден автопат. Тука го имаме најголемиот слободен простор за автопатишта и тоа е битно да се изгради, јас како еколог сметам дека треба да се изгради тој автопат. Економијата, занаетите се тука и туристите, луѓето што се бават со туризам исто така велат дека треба да се изгради автопат. Имаме две граѓански иницијативи кои се залагаат за и две кои се против, кои го критикуваат градењето на автопатот. Бидејќи тој ќе навлезе во повеќе заштитени околин, го знаете може ФФХ -флора, фауна, хабидат или флора, фауна и живеалишта, значи има региони кои што се заштитени каде птиците се заштитени, потоа има рамса области кои се од меѓународно значење и други такви области кои се заштитени. Има лица кои се засегнати од градењето на автопатиштата на пример буката ќе биде проблем за нив и значи и проблем е и трајното загадување на околината. Значи треба да се вклучат сите луѓе вклучително и еколошките здруженија, што за мене од гледна точка на оценка на влијанието на животната средина е од големо значење. За да не стојат работите само на хартија, битно е со луѓето да се дискутира за тоа, евентуално да се најдат алтернативи, на пример, да се пренасочи автопатот за стотина метри подалеку така да се растовари некој регион. За мене е битно не само да

бидам планер на животната средина туку и менаџер на целиот овој процес, тој да дојде на вистинско место и во вистинска насока. И заедно да се решат проблемите. На крајот нема сите секогаш да бидат задоволни, но ако сите се вклучат во процесот не може потоа да се пожали дека не бил вклучен во процесот. И дека на крајот можеби ќе најдеме решение кое за големото мнозинство ќе биде прифатливо, ќе имаме автопат, но таков автопат кој ќе ја загади животната средина што е можно помалку. И сето тоа треба да влезе во процесот на добивање дозволи. Во оваа смисла ми паѓа на ум нешто, а тоа е темата патарина. Кај нас не постои, постои само за камиони, но не постојат за приватните камиони, а патарината се користи само за одржување на улиците. За мене е битно и дел од парите да се користи за екологија бидејќи знаеме дека улиците и користењето на улиците доведува до загадување на околината, значи треба да се обештети природата на некој начин. Што уште сакав да кажам, сега атомско озрачување, нуклеарно озрачување и кај нас е тема, не се однесува само за Саксонија __ тоа е бескраен проблем, голем број на нуклеарни материи и на загадувањето што го предизвикуваат не е решено. Во Германија е речено дека нема да се градат нови нуклеарни постројки, тоа доведе до голема дебата за енергијата, бидејќи сите сме сега ориентирани кон создавање на постројки за обновлива енергија. Значи да зборуваме за фосилните енергетски извори, како што се нафтата, јагленот, ние сакаме заедно со луѓето да планираме, а не против населението. Но ако има недостиг на енергија и тоа е проблем, затоа мора да најдеме дијалог и да ги решиме проблемите. И ние имаме проблем што еколошките теми не се добро сместени во медиумите, тоа е тешки и кај нас е така, тие теми се компликувани и медиумите не сакаат комплексни теми да обработуваат. Јас имам проблеми кога сакам да го критикувам министерот за животна средина тогаш доаѓам во медиумите, но не поради содржината туку поради критиката што ја упатувам.

Сама по себе. Треба јас поконструктивно да зборувам со министерот и со Владата. И, ако сакам да зборувам за тема како што е на пример, (испитување) оцена на влијанието на животната средина, на пример, на такви теми. Би сакал да укажам на тоа дека за прв пат ги имаме, следејќи ги директивите на

Европската унија, а тоа е стратешка оценка на влијанието на животната средина, тоа е оваа студија која што сега ви ја покажав при изготвување на плановите треба да се земат предвид оценката на просторното планирање. Би сакал да ја предадам некаде оваа статија за да можете да ја погледнете. И, на крајот се надевам дека најголемиот дел од темите ги коментирав. Сега ќе погледнам кон - ----- дека она што го почнавме денес, ќе го продолжиме во следните години во форма на ----- или во форма на дискусии, за да можеме да ја продлабочиме оваа тема. И, госпоѓа Шекеринска и нејзините соработници би сакал да ги поканам во Санксонија -----, бидејќи ние сме земја на обновливата енергија, ги имаме многу ветерници, многу био маси, постројки, 5км. од мојата кука е најголемата постројка за био маса во Германија. Тоа е индустриска постројка која од гледна точка на екологијата е интересна. И, тука има постројка која работи на био маса, и така добиваат струја, со висок напон итн. и тоа е, така ја добиваат струјата од државата, тоа е голем приход за ова претпријатие. Имаме, Фото волтај и ветерници кај нас имаат голем удел. Меѓутоа, не е се златно што свети, не е се така розово како што изгледа, бидејќи и ние имаме проблеми кои треба да ги решаваме. Би било убаво да не посетите и да можеме да го продолжиме овој разговор и да имаме мешана делегација во која ќе бидат присутни и невладините организации. Ви благодарам.

Радмила Шекеринска:

Ви благодарам многу господине Бергман, благодарам и за поканата ќе ни биде задоволство и секако ќе биде сериозно и за централната власт извршна и на законодавната и за невладиниот и стручен дел од нашата јавност да учиме од најдобрите.

Ако една Германија со својата географска позиција можат да си дозволи и да и се исплаќа користење на пример, сончева енергија, срамота е држава на југот како Македонија со голем број на сончеви денови, тоа се уште да не го користи.

И, јас, еве се надевам и апелирам до пратениците што се тука да дадат поддршка на некои амандмани кои што се насочени кон зголемување на инвестициите во одржливите извори на енергија, се надевам дека полека но сигурно тие средства ќе се наоѓаат. Напишав неколку теми кои се отворија во дискусијата, не можеме да ги затвориме во една јавна расправа. Прашањето на

учество во програмите на Европската унија за кои што Националниот совет се договори да има и посебна дискусија. Овдека беше спомнато особено програмата за конкурентност која што коморите ја образлагаа и ги информираа фирмите за нив, но се уште мислам дека во Македонија не се доволен број на луѓе запознати и сеуште малку ги користиме.

10/1.- /МП

Радмила Шекеринска:

Постојат и еден дел на регионални програми кои видовме дека Македонија многу малку ги користи заради тоа што тука конкурираме заедно со останатите. Понатаму, прашањето на Фондот за животна средина и овие информации кои што дојдоа од господинот Бергман каде одат парите кои што се наменети кои што ги земаме како некој тип на оданочување на загадувачите, дали можеме да најдеме подобар механизам тие да одат само во животната средина, а не да бидат дел од општата буџетска потрошувачка. Се се ова теми на кои што треба да се посветиме и тоа не само во јавна дебата туку и на комисији ресорни во Собранието. Националниот совет на следната седница ќе усвои некои заклучоци, меѓутоа заклучоците ќе бидат начелни и ќе одат во насока дека ни треба малку повеќе внимание на секоја од овие теми поединечно. Сакам да ве уверам дека тоа што денеска бевте присутни ќе ни помогне следниот пат да имаме уште подобар репрезентативен примерок и дебатата да не биде дека почнала и завршила денеска туку навистина ова нека биде почеток на една нормална вообичаена дебата на различните тела од Собранието со академскиот, експертскиот и граѓанскиот сектор кој што многу повеќе е упатен во заштитата на животната средина од најголемиот дел од законодавците. Така што во име на сите нас сакам да ви се заблагодарам и на коментарите и на присуството и на трпението, да се извинам на оние кои што не можеа да добијат уште еднаш шанса да говорат бидејќи нашите гости имаат обврски.

Се гледаме во следна прилика и ви благодарам на вниманието и на информациите.